

**”JOS YKSI ON POIS, NIIN SE ON KUIN ONTUVA PYÖRÄ”-
YHTEISÖLLISYYS HARRASTAJASOITTOKUNNISSA**

Markus Länne
Maisterintutkielma
Musiikin laitos
Musiikkikasvatus
25.5.2013
Jyväskylän yliopisto

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin laitos
Tekijä – Author Länne, Markus Juhani	
Työn nimi – Title ”Jos yksi on pois niin se on kuin ontuva pyörä” - yhteisöllisyys harrastajasoittokunnissa	
Oppiaine – Subject Musiikkikasvatus	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Tammikuu 2013	Sivumäärä – Number of pages 70
Tiivistelmä – Abstract <p>Tutkielman tavoitteena oli selvittää, miten harrastajapuhallinorkesterin soittajat kokevat yhteisöllisyyden soittokunnan toiminnassa. Tutkittiin myös tärkeimpiä attraktioita eli vetovoimatekijöitä, jotka saivat haastateltavat liittymään orkesteriin, sekä mahdollisia harrastuksen hyvinvointivaikutuksia. Tutkimukseen osallistuneet harrastajat olivat soittaneet orkestereissa jo vuosikymmeniä ja heidän elinpiirinsä oli jo vakiintunut. Kolme orkesteria toimi Varsinais- Suomessa ja yksi Satakunnassa. Yhteisöllisyyden ja attraktioiden toteutumista tarkasteltiin niille annettujen kriteerien avulla.</p> <p>Tutkimus toteutettiin avoimina haastatteluina, jotka tehtiin tammi- helmikuussa 2012. Haastateltavia oli seitsemän, haastattelut suoritettiin joko yksilöhaastatteluna tai pareittain. Saatua materiaalia verrattiin aiempiin samankaltaisiin tutkimuksiin.</p> <p>Vastauksista käy ilmi, että soittokunnat ovat yhteisöinä melko vahvoja, luottamus soittajien kesken on luja ja kaikki jakavat yhteisen päämäärän. Verrattuna esimerkiksi vastaaviin kuorotutkimuksiin voidaan huomata, että soittokunnilla mahdollisimman hyvä yhteissoitto on sosiaalisuutta tärkeämpi attraktio, kun taas kuoroilla myös sosiaalisuus oli varsin merkittävä tekijä.</p>	
Asiasanat – Keywords Musiikkikasvatus, puhallinorkesteri, yhteisöllisyys, sosiaalinen pääoma	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, Musiikin laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	4
3	TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KÄSITTEITÄ	7
	3.1 Yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma	7
	3.2 Attraktiot	7
	3.3 Ryhmä	8
	3.4 Individualismi ja kollektivismi	9
	3.5 Flow- tila	10
4	TUTKIMUSASETELMA	11
	4.1 Tutkimuksen tarkastelu	12
	4.2 Kriteerit	13
	4.3 Tutkimuskysymykset	14
5	TUTKIMUSTULOKSET	15
	5.1 Taustat	15
	5.1.1 Haastateltavien soittohistoria	16
	5.1.2 Syyt soittoharrastuksen aloittamiseen	17
	5.1.3 Johtajat omasta orkesterista	18
	5.1.4 Muut harrastukset	20
	5.2 Attraktiot	20
	5.2.1 Syitä soittokuntaan jäämiseen	22
	5.2.2 Soittoharrastus muissa orkestereissa	24
	5.2.3 Tärkeimmät attraktiot soittokuntaharrastuksessa	25
	5.2.4 Voimakkaat tunne-elämykset soittokunnissa	27
	5.2.5 Kotiseudun merkitys soittokunnille	30
	5.2.6 Orkesterien ideologiset taustat	33
	5.3 Yhteisöllisyys	35
	5.3.1 Soittajien sosiaalisen taustan merkitys	36
	5.3.2 Soittokuntien sukupuolijakauma	37
	5.3.3 Soittokuntien sosiaaliset suhteet	39
	5.3.4 Haastateltavien roolit soittokunnissa	41

5.3.5	Soittokuntien sisäinen avoimuus ja yhteistyö muiden kanssa.....	45
5.3.6	Soittokuntatoiminnan negatiiviset piirteet.....	47
5.3.7	Muut kulttuuriharrastukset.....	49
5.3.8	Soittoharrastuksen vaikutukset hyvinvointiin.....	50
6	TULOSTEN TARKASTELU.....	54
6.1	Yhteisöllisyys.....	54
6.1.1	Luottamus.....	54
6.1.2	Kommunikaatio ja vuorovaikutus.....	55
6.1.3	Päämäärät ja arvot.....	57
6.1.4	Sosiaalisuus.....	58
6.2	Attraktiot.....	59
6.2.1	Vastavuoroisuus.....	59
6.2.2	Tarpeiden tyydyttyminen.....	60
6.2.3	Samankaltaisuus ja täydentävyys.....	61
6.3	Individualismi ja kollektivismi.....	61
6.4	Hyvinvointi.....	62
6.5	Ryhmäteoria.....	63
7	PÄÄTÄNTÖ.....	64
	LÄHDELUETTELO.....	66
	LIITE 1: Haastattelukysymykset.....	69
	LIITE 2: Tärkeimmät attraktiot soittokuntatoiminnassa.....	72

1 JOHDANTO

Puhallinorkesterit ovat olleet merkittävä osa suomalaista musiikkielämää jo 1800-luvun lopulta lähtien, jolloin lukuisat kansalaisjärjestöt perustivat toimintansa ohien myös omia orkestereita. Puhallinsoittimia saatiin edullisesti, ja usein entiset sotilassoittajat toimivat perustettujen orkesterien kapellimestareina. (Gronow, 2004). Vielä tänä päivänäkin torvisoittokunnat ovat usein ainoa orkesterimusiikkia edustava kokoonpano monissa kunnissa. Moni ammattimuusikko on aloittanut uransa tällaisessa orkesterissa.

Omat musiikilliset juureni ovat pienen kunnan VPK:n soittokunnassa, ja olen työelämässä jatkanut soittokuntien parissa esimerkiksi kapellimestarina. Tutkimuksen kohteena onkin ollut yhteisöllisyyden kriteerien toteutuminen neljän puhallinorkesterin toiminnassa. Tutkimukseni on kohdistunut nimenomaan harrastajaorkesterien toimintaan, ei niinkään ammattilaisista koottuihin yhtyeisiin. Soitto ei ehkä ole aina virheetöntä, mutta yhteissoiton mielekkyys sekä ajatus siitä, että 20-henkinen soittajajoukko kokoontuu yhteen paitsi soittamaan, myös tapaamaan toisiaan ja vaihtamaan kuulumisia, tuntui jo nuoresta pojasta tärkeältä. Yhtenä teemana tutkimuksessani onkin ollut kotiseudun merkitys soittokunnan harrastajamuusikoille. Robert Putnam kuvaa kirjassaan ”Bowling alone” sosiaalisia verkostoja ja toteaa ne maaseudulla laajemmiksi ja tiukemmiksi kuin kaupungeissa (Putnam, 2000, 96). Tutkimukseni neljästä orkesterista kolme toimiikin maaseudulla. Tutkimuksessa on selvitetty haastateltavien kokemuksia myös tästä suunnasta: kokevatko he edustavansa kuntaansa ja paikallisuutta orkesterissa soittaessaan, sekä toisaalta kokevatko he itse kuuluvansa vahvemmin kotikuntaansa orkesterin myötä?

Tärkeää soittokuntatoiminnassa ja muissakin ryhmissä on vuorovaikutus ja sosiaalinen luottamus, se että voi luottaa toisiin ja toisaalta myös saada muilta luottamusta (Putnam, 2000, 137). Putnamin haastattelujen mukaan neljä viidestä vastaajasta korosti ryhmään kuulumisen syyksi tunnetta siitä, ettei ollut yksin (Putnam, 2000, 149). Vaikka vastavuoroisuus toki kuuluu yhteisöllisyyteen, Putnam korostaa sosiaalifilosofi John Deweyn näkemystä siitä, että tärkeää on nimenomaan muiden kanssa, ei niinkään muiden puolesta tekeminen (doing with-doing for) (Putnam, 2000, 117).

Tällä hetkellä toimin Liedon-Tarvasjoen kansalaisopiston soittokunnan johtajana. Se ja muut vastaavat orkesterit ovat yleensä ohjelmistoltaan varsin monipuolisia, vastaavathan ne usein yksin kuntien orkesterimusiikkitoiminnasta. Ohjelmistoon voi kuulua esimerkiksi marsseja, hengellistä

musiikkia, tanssimusiikkia ja omia konsertteja eri teemoineen. Torvisoittokuntien ongelmaksi koetaan usein niiden vanhanaikaisuus. Miten saada uusia soittajia ja mikä on soittokuntien tulevaisuus, kun harva nuori valitsee soittimekseen esimerkiksi baritonitorven sähkökitaran tai rumpujen sijaan?

Näistä kysymyksistä virisi kiinnostukseni aiheeseen. Olen keskittynyt tutkimuksessani ensisijaisesti siihen, miten yhteisöllisyyden käsite toteutuu orkestereissa. Joitakin vuosikymmeniä sitten soittokunnat toimivat usein jonkin poliittisen ryhmän tai ideologian alla: suojeluskunnat, työväenyhdistykset, seurakunnat ynnä muut kokosivat omat orkesterinsa. Sotien välisenä aikana suojeluskunnat perustivat orkestereitaan (Jalkanen & Kurkela, 2003, 157), ja vähän myöhemmin työväenyhdistysten orkesterien määrä alkoi hetkellisesti kasvaa voimakkaasti. Samoihin aikoihin myös nuorisoseurat keräsivät soittajia orkestereihinsa. (Jalkanen & Kurkela, 2003, 153.) Usein nämä toimintaa järjestävät tahot tarjosivat myös soittimet, eli niillä on ollut kuntien musiikkielämän kannalta merkittävä rooli. Poliittisilla ideologioilla saattoi olla myös negatiivinen käänöpuoli: kansalaissodan jälkeen suojeluskunnat hajottivat monien työväenyhdistysten soittimet (Gronow, 2004). Voidaan sanoa, että kyseessä olevien orkesterien soittajat olivat ideologioiltaan sekä mahdollisesti myös sosiaaliselta taustaltaan varsin homogeeninen ryhmä. Erilaisen poliittisen näkökulman omaavat naapurit soittivat todennäköisesti eri orkestereissa. Vanhaa sanontaa mukaellen: ”Jonka torvella soitat, sen lauluja laulat”.

Myös yhtenäisellä vaatetuksella voitiin korostaa tiettyyn ryhmään kuulumista. Asujen tausta on ehkä sotilassoittokunnissa, onhan monia soittokuntia perustettu entisten sotilassoittajien voimin (esimerkiksi Turun soitannollisen seuran soittokunta 1800- 1900-lukujen vaihteessa). Vaatetuksen tuoma yhteisöllisyyden tunne lisääntyy myös sillä, että sosiaaliset erot peittyvät, kun kaikki käyttävät samanlaista univormua.

Tutkimusmenetelmänä olen käyttänyt avointa teemahaastattelua. Haastateltavat olivat eri orkesterien kapellimestareita tai pitkään mukana olleita soittajia. Yhteisöllisyys tutkimuskohteena sisältää runsaasti ennalta- arvaamattomia yksityiskohtia, siksi tietojen keruu esimerkiksi lomakkeen avulla ei tuntunut mielekkäältä. Nykyään suuri osa orkestereista toimii kansalaisopistojen alaisuudessa, mikä on vähentänyt soittokuntien ideologisia eroavaisuuksia. Orkesterien sisällä suurimmat erot liittyvät todennäköisesti soittajien sosiaalisiin taustoihin. Itselläni on työn kautta side myös kuoroihin, joten jossain määrin olen vertaillut opinnäytteessäni orkestereiden ja kuorojen toimintaa yhteisöllisyyden näkökulmasta.

Tutkimuksessa on tarkasteltu myös kulttuurin terveydellisiä vaikutuksia. Yhteisöllisyyden puutteesta katsotaan koituvan negatiivisia seurauksia yksilölle. Kliiniset tutkimukset osoittavat monien psykoosien ja neuroosien aiheutuneen siitä, että yksilö on syrjitty tai yhteisöjen ulkopuolella (Allardt, 1976, 44). Tutkittaessa yhteisöllisyyden vaikutusta hyvinvointiin huomattiin, että ryhmän jäsenten välinen luottamus ja sen tuoma turva lisäsivät hyvinvointia, kun taas epäluottamus vähensi selvästi sitä. Tutkimuksissa on osoitettu, että tiheä sosiaalinen verkko suojaa dementiaalta. Lisäksi tyydyttävät ihmissuhteet ovat tärkeämpiä kuin esimerkiksi lähisuvun säännöllinen tapaaminen. Myös kulttuurin harrastaminen, erityisesti elokuvat, konsertit, museot ja näyttelyt pidentävät ikää.

2 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Mikko Sateilan pro gradu -työ ”Melko onnellinen orkesteri” (2010) käsitteli Puhkupillien, jyväskyläläisen opiskelijapuhallinorkesterin, toimintaa yhteisöllisyyden näkökulmasta. Tutkimuksessa selvitettiin orkesterin sisäisiä sosiaalisia verkostoja sekä niiden rakennetta. Tutkimus liittyy läheisesti omaan työhöni, joka niin ikään tutki yhteisöllisyyden toteutumista torvisoittokunnissa sekä kulttuurin yleistä hyvinvointia lisäävää vaikutusta. En ole rajannut omaa tutkielmaani koskemaan vain yhtä orkesteria, vaan haastattelin neljän eri orkesterin soittajia ja kapellimestareita.

Teoreettisena lähtökohtana Sateilalla on vertailu individualismin ja kollektivismien välillä. Sateila käsittelee työssään myös yhteisön ja sosiaalisen pääoman käsitteitä. Yhteisöä tarkastellaan lähinnä Heikki Lehtosen (1990) esittämien näkökulmien pohjalta. Niitä ovat empiirinen, yhteiskuntapoliittinen sekä teorianhistoriallinen näkökulma. Lisäksi Lehtonen jakaa ryhmän yhteisyyden toiminnalliseen ja symboliseen yhteisyyteen. Sateila tutkii aihettaan lähinnä toiminnallisen yhteisön näkökulmasta. Sosiaalisen pääoman katsotaan tarkoittavan jokseenkin samaa kuin yhteisöllisyys, mutta se on terminä moniselitteisempi.

Tutkimusmetodeina on käytetty haastattelua, joka tehtiin Jyväskylän yliopiston tarjoamassa korppijärjestelmässä. Kysymyslomake muodostui suljetuista kysymyksistä. Tutkija on itse soittanut kyseisessä orkesterissa ja myös johtanut sitä. Niinpä Sateilalla ei ole vain kirjallista materiaalia työnsä tueksi, vaan myös omakohtaisia kokemuksia ja mahdollisuus tarkkailla tutkimuskohdettaan soittajan ja kapellimestarin näkökulmista.

Sateila (2010) toteaa, että orkestereihin liitytään pääosin samoista syistä kuin kuoroihin. Vaikka vaihtuvuus on melko suurta, tutkimuksen mukaan orkesterilla on vaikutusta merkityksellisten ystävyys-suhteiden syntyyn. Erona kuorotutkimuksiin havaittiin, että vaikka soitolla katsottiinkin olevan vaikutusta psyykkiseen terveyteen, niin fyysiseen terveyteen sillä ei kyselyn mukaan juuri ollut vaikutusta. Jatkotutkimuksia Sateila kaipaisi hieman iäkkäämpien soittajien mielipiteistä. ”Melko onnellinen orkesteri” antoi hyvän pohjan omalle työlleni. Olen laajentanut Sateilan tuloksia koskemaan myös vanhempia soittokuntia ja soittajia. (Sateila 2010,72.)

Robert D. Putnam on tutkinut yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä sekä yhteiskunnallisena että pienempien ryhmien ilmiönä. Kankaisen mukaan Putnamilla yhteisöllisyys eli sosiaalinen pääoma koostuu verkostoista, normeista ja luottamuksesta. (Kankainen, 2009). Soittokunnissa verkostot ovat varsin tasa-arvoisia, sillä orkesterien johtajat käyvät dialogia soittajien kanssa esimerkiksi tavoitteista sekä ohjelmistosta. Luottamus on kriteereistä tärkein. Ilman sitä eivät muutkaan yhteisöllisyyden kriteerit täyty. Tärkeä normi orkestereille on myös vastavuoroisuuden periaate: antamalla oman panoksensa orkesterille voi odottaa jotain takaisin. Kyseessä ei kuitenkaan ole taloudellinen etu tai muu oman edun tavoittelu, joka saattaa olla tuhoisaa yhteisöille (Kankainen 2009); toimivimmillaan vastavuoroisuuden periaate on pyyteettömänä, omaa panosta vastaan esimerkiksi hyvinvointi lisääntyy.

Jukka Louhivuoren, Veli- Matti Salmisen ja Edward Lebakan tutkimus ”Singing together” vuodelta 2005 tarkasteli kuorojen yhteisöllisyyttä Suomessa ja Etelä- Afrikassa. Kuorotoiminnan luonnetta tarkasteltiin akselilla individualistinen- kollektiivinen. Tutkimustuloksena kuorojen toiminta todettiin luonteeltaan kollektiiviseksi.

Kulttuuriharrastusten hyvinvointia lisääviä vaikutuksia on käsitelty esimerkiksi Marianne Mäntymäen (2011) tutkimuksessa ”Taviksesta tähdeksi”, jossa tutkittiin kaksivuotiseen musikaaliprojektiin osallistuneiden naisten näkemyksiä omasta terveydentilastaan sekä sitä, miten harrastajavoimin toteutettu musikaali ”Hair” vaikutti heidän hyvinvointiinsa. Huomattava määrä osanottajista kertoi sekä fyysisen että psyykkisen terveydentilansa kohentuneen. Osallistujat kokivat produktion kasvattaneen heidän subjektiivista hyvinvointiaan: he olivat aktivoituneet, piristyneet sekä saaneet mielekästä ja tavoitteellista toimintaa. (Mäntymäki, 2011, 49). Soittokuntaharrastus on kestänyt haastateltavillani vuosikymmeniä, kun taas Hair- produktio kesti noin kaksi vuotta, eivätkä siinä olevat ihmiset koskaan olleet mukana vastaavassa harrastuksessa. Suhteellisen lyhyt kahden vuoden kesto varmasti voimisti tunnetta hyvinvoinnin lisääntymisestä.

Myös Putnam on todennut tutkimuksessaan (Putnam, 2000, 151) yhteisöllisen toiminnan merkityksen hyvinvoinnille. Hyypän mukaan pohjoismainen tutkimus puolestaan havaitsi kulttuurin harrastamisen pidentävän elämää (Hyypä 2002, 61). Sosiaalisten verkostojen kasvun merkitys tuli selvästi esille sekä Hair-tutkimuksessa että omassa tutkimuksessani.

”Tutkimukseni naisilla elämän merkityksellisyyden kokemus, sekä tyydyttävien ihmissuhteiden määrä oli kasvanut Hair -musikaaliin osallistumisen aikana. Merkityksellisyyden tunnetta oli antanut sitoutuminen mielekkääseen tavoitteeseen yhdessä muiden kanssa. Osallistuminen oli siten lisännyt kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tunnetta.” (Mäntymäki, 2011, 49.)

Yhteisenä tekijänä näissä kaikissa tutkimuksissa oli luottamus, jonka kuvataan olevan kuin liima yhteisön eri jäsenten välillä.

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KÄSITTEITÄ

3.1 Yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma

Hyypän kirjan ”Hyvinvointia yhteisöistä” (2002) mukaan yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma ovat synonyymejä. Sosiaalisella pääomalla on ollut eri merkityksiä eri aikoina. Sillä tarkoitetaan esimerkiksi ihmisten välistä hyvää tahtoa ja viime vuosisadan alussa termi kytkettiin koulumenestykseen. Termin taustalla on ajatus yksityisen kansalaisen osallistumisesta julkisiin tehtäviin, joissa joutuu arvioimaan ja edistämään myös muiden etuja. Sosiaalinen pääoma on käsitelty usein varsin laajasti ja yleensä talouselämän kannalta. Hyypän mukaan Putnam (2000) on käsitellyt aihetta hieman suppeammin. Putnam tarkoittaa sosiaalisella pääomalla kansalaisten keskinäistä luottamusta, normeja ja verkostoja, jotka parantavat yhteiskunnan toimintaa. Putnam tarkastelee sosiaalista pääomaa horisontaalisena verkostona, joka sitoo toimijat toisiinsa (Hyypä, 2002, 50).

Yhteisöllisyyden toteutumista voi tarkastella sille annettujen kriteerien avulla. Jotta yhteisöllisyys toteutuisi, täytyy tiettyjen arvosteluperusteiden täytyä. Näitä ovat luottamus, vuorovaikutus, päämäärät ja arvot, kommunikointi ja sosiaalisuus. Näistä jo edellä mainittu luottamus on tärkein, koska ilman sitä eivät muutkaan voi toteutua. Samat kriteerit määrittävät osin myös attraktioita eli vetovoimatekijöitä. Siksi eräs tutkimukseni apukysymyksistä on käsitellyt myös attraktioita, koska ne vaikuttavat suoraan myös yhteisöllisyyteen.

3.2 Attraktiot

”Ihmiset toimivat toistensa kanssa kentässä, jossa on sekä vetovoimatekijöitä eli attraktioita että pakottavia eli työntäviä voimia” (Kauppila, 2005, 168). Attraktiota voidaan nimittää ihmisten väliseksi vetovoimaksi. Attraktioita lisääviä asioita ovat esimerkiksi vastavuoroisuus, motiivien ja tarpeiden tyydyttyminen sekä samankaltaisuus (Rossi, 2012). Sosiaalinen vuorovaikutus on päämäärähakuista, koska se palvelee vuorovaikutuksessa olevia ihmisiä jollain tavalla. Esimerkiksi uskonnolliset tai muut ideologiset ryhmät kokoontuvat usein yhteen, ja torvisoittokuntaakin voi pitää tällaisena ryhmänä. Sillä on tavoite ja päämäärä, ja siinä soittavat ihmiset haluavat nimenomaan soittaa yhdessä. Ryhmä voi olla myös konfirmistinen eli yhdenmukainen: silloin pyritään käyttäytymään vallitsevien normien mukaisesti. Orkestereilla konfirmistisuutta lisäävät esimerkiksi yhtenäiset asusteet. Myös samanlaisuus ja täydentävyys on mainittu attraktioita luoviksi tekijöiksi (Kauppila, 2005, 171). Jokainen soittaja tuo omat vahvuutensa mukanaan, ja

toimivassa ryhmässä ne myös uskalletaan näyttää ja niiden annetaan tulla esille. Samankaltaisuus attraktiota lisäävänä tekijänä kuulostaa pelottavalta, ryhmän liiallisella homogeenisuudella voi olla myös negatiivisia vaikutuksia. Ehkäpä vain enemmän ideologiaan perustuvissa ryhmissä sillä on merkitystä.

Yhtenä attraktiota lisäävänä tekijänä on mainittu palkinnot, positiivinen palaute sekä toisten kannustaminen. Varsinaisia rahallisia tai muita aineellisia palkintoja ei soittokunnissa saa, mutta itse pidän orkesterin johtajana ”palkintona” esimerkiksi sitä, että orkesteria pyydetään uudestaan eri tilaisuuksiin soittamaan. Tällöin soittokunta on antanut itsestään hyvän vaikutelman.

3.3 Ryhmä

Vuorovaikutus on ryhmän keskeinen ominaisuus ja ryhmän jäsenten tulee voida olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Ryhmällä on myös yhteinen päämäärä. Kirjallisuudessa korostetaan intersoonallista vuorovaikutusta. (Kauppila, 2005, 85). Ryhmä on määritelty esimerkiksi seuraavasti: se on joukko ihmisiä, jotka kommunikoivat toistuvasti toistensa kanssa. Ryhmä muodostuu niin vähäisestä määrästä ihmisiä, että jokainen heistä voi kommunikoida ryhmään kuuluvan kanssa, ei toissijaisesti, vaan intersoonallisessa (face to face) kontaktissa. Face to face -määritelmä on nykyään ymmärrettävä hieman laajemmin, koska monet ryhmät ovat siirtyneet internetiin, eivätkä siksi ole kasvokkain toistensa kanssa.

Saloviidan mukaan yhteisön toiminnassa pitää täytyä neljä elementtiä, jotta se voitaisiin määritellä hyvin toimivaksi ryhmäksi. Ryhmän jäsenten tulee olla suorassa vuorovaikutuksessa keskenään, ja ryhmässä tulee vallita positiivinen keskinäisriippuvuus. Tuo riippuvuus tarkoittaa sitä, että ryhmän jäsenet joutuvat tukeutumaan toisiinsa päästäkseen omiin päämääriinsä. Kolmanneksi ryhmän jokaisella jäsenellä on yksilöllinen vastuu ryhmän toiminnasta. Neljäntenä on yhtäläinen osallistuminen, jonka mahdollistaminen on lähinnä ryhmän johtajan tehtävä. Ryhmän toiminta on suunniteltava siten, että kaikki ryhmän jäsenet osallistuvat täysipainoisesti ryhmän toimintaan, eli niin sanottuja vapaa-matkustajia ei ole. Saloviidan kirja käsittelee lähinnä luokkatyöskentelyä, mutta nämä asiat pätevät jossain määrin myös muissa ryhmätyypeissä. (Saloviita, 2006, 46.)

Ryhmät voidaan jakaa primääri- ja sekundaariryhmiin. Primääriryhmissä ihmiset ovat aktiivisesti ja läheisesti tekemisissä toistensa kanssa. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi perheyhteisöt. Sekundaariryhmä voidaan määritellä sellaiseksi ryhmäksi, jonka jäsenet ovat potentiaaleja läheiseen ja toistuvaan sekä henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen (Kauppila, 2005, 86). Torvisoittokuntien tulkitsen kuuluvan sekundaariryhmiin, joina pidetään esimerkiksi harraste- ja opintoryhmiä. Erään määritelmän mukaan ryhmällä on käytössään yhteisiä resursseja niin paljon, että ne ylittävät ryhmän jäsenten henkilökohtaiset resurssit (Kauppila, 2005, 88). Toimiva ryhmä on siis enemmän kuin osiensa summa.

Ryhmään liittymistä on kuvattu neljän teorian avulla: vaihdantateoria, vastavuoroisuusteoria, vahvistusteoria sekä niin sanottuihin muihin syihin. Vaihdantateoriassa yksilö antaa taitonsa ryhmän käyttöön ja vastavuoroisesti odottaa esimerkiksi statuksensa nousevan ryhmään kuulumisen vuoksi. Tässä teoriassa yksilö saa enemmän kuin antaa. Vastavuoroisuusteoriassa yksilö ja ryhmä ovat tasaveroisempia: yksilö voi saada ryhmältä paljon mutta on myös valmis antamaan. Vahvistusteoriassa ryhmän hyväksyntä koetaan palkitsevana. Muita syitä voivat olla esimerkiksi turvallisuuden kokeminen, samankaltaisuus, vertailukohtien hankkiminen, fyysisen miellyttävyyden kokeminen, kulttuuri ja maantieteelliset syyt tai pelko. (Rossi, 2012.)

3.4 Individualismi ja kollektivismi

Erilaisia ryhmiä voidaan verrata myös akselilla individualistinen–kollektivistinen. Kollektivistisissa kulttuureissa ihmiset ovat riippuvaisia primääriryhmistään (esimerkiksi perhe, heimo, kansallisuus), käyttäytyvät k.o. ryhmien normien mukaan ja heidän käytöksensä on yhteisöllistä. (Triandis, 2002, 139.) Kollektivistisissä yhteisöissä yksilöt katsovat olevansa korvattavissa ja ympäristö (normit, velvollisuudet ym.) on pysyvä. Individualistit puolestaan katsovat yksilön olevan vakio, ja ympäristöä (esimerkiksi työpaikkaa) voi vaihtaa (Triandis, 2002, 141). Kollektivistiset kulttuurit ja ryhmät voidaan jakaa kahteen eri ryhmään: vertikaaliin ja horisontaaliseen kollektivismiin. Vertikaaliset ryhmät nojaavat traditioon ja tiukkaan ryhmäkoheesioon sekä kunnioittavat primääriryhmän normeja ja auktoriteetteja. Negatiivisimmillaan vertikaalinen kollektivismi näkyy autoritäärisissä hallinnoissa (Triandis, 2002, 139). Horisontaalinen kollektivismi puolestaan painottaa empatiaa, sosiaalisuutta ja yhteistyötä. Horisontaalisesta mallista mainitaan esimerkkinä Israelin kibbutsit. Ne ovat kollektiivituloja, joissa maata viljellään yhdessä.

Individualismia pidetään kollektivismiin vastakohtana, ja negatiivisimmillaan individualisteja pidetään hedonisteina ja egoisteina. Myös individualistiset kulttuurit voidaan jakaa vertikaalisiin ja horisontaalisiin. Vertikaaleissa kulttuureissa kilpailulla on suuri merkitys ja yksilön on ”oltava paras” noustakseen hierarkiassa (Triandis, 2002, 140). Horisontaalisiin kulttuureihin hierarkkinen erottelu ei kuulu, vaan esimerkiksi itsenäisyys ja uniikkius (Triandis, 2002, 140). Tällaisesta kulttuurista Triandis mainitsee esimerkiksi Ruotsin. Heikki Lehtonen (1990) toteaa:

”Käsitys, jota yhteisöä pohtiva tutkimus tarvitsee, on verraten yksinkertainen: individualismi korostaa yksilöä täysivaltaisena toimijana yhteisön sijaan. Erityisesti termin käänös, yksilöllisyys (individuality), joka liittyy yksilön subjektiveettiin, kasvatukseen, sivistykseen ja luovuuteen.” (Lehtonen, 1990, 177.)

3.5 Flow- tila

Flow- termiä on pyritty myös suomentamaan esimerkiksi virtaukseksi tai sujuvuudeksi, mutta vakiintunutta käänöstä ei ole. Flow-tilaa kuvataankin toimintana ja kokemuksena, jota tehdään sen itsensä takia (Huusari, 2004, 18). Flow-tila ei ole vain musiikillinen ilmiö, vaan sillä voidaan kuvata myös esimerkiksi urheilijoiden tilaa. Sitä pidetään vahvana motivaation lähteenä, ja siksi se voidaan katsoa myös attraktioksi. Silloin yrittämisen tunne katoaa ja keskittymiskyky on optimaalinen eivätkä ajatukset harhaile (Huusari, 2004, 19). Flow- ilmiötä on tutkinut Mihály Csikszentmihályi (1990). Hän on tutkinut laajemminkin ”positiivista psykologiaa”, jolla tarkoitetaan sellaisia inhimillisiä voimavaroja, kuten positivismi, luovuus, motivaatio ja vastuullisuus (Claremont graduate university 2012). Jos suoritettavan tehtävän taso vastaa henkilön taitotasoa ja on kuitenkin riittävän haastava, voi flow-tila syntyä. Ihmisen katsotaan olevan onnellisimmillaan tällaisessa tilanteessa.

4 TUTKIMUSASETELMA

Jo ennen tutkimuksen aloittamista minulla on ollut pitkä tausta puhallinorkesterissa, sekä rivosoitajana että kapellimestarina. Tämä tausta on auttanut tulkitsemaan vastauksia. Riskinä kuitenkin oli, että vastauksia on pyritty tulkitsemaan positiiviseen suuntaan, koska aihe minulle tärkeä ja läheinen.

Haastatteluun osallistui seitsemän miestä. Sukupuolten epätasapaino johtuu siitä, että naisia soittokunnissa on ollut vasta suhteellisen vähän aikaa, tutkimuksen kohteena olevissa orkestereissa noin 10–15 vuotta. Opiskelijaorkestereissa, kuten Sateilan tutkimuksen (2010) Puhkupilleissä, tilanne on toinen. Naisia soittajista oli noin kaksi kolmasosaa ja miehiä yksi kolmasosa. Näin uskon tilanteen olevan myös muissa nuoriso- ja opiskelijaorkestereissa. Pojat alkavat ehkä mieluummin soittaa kitaraa tai rumpuja, kun taas tytöillä on, ainakin vielä, tapana aloittaa jonkin orkesterisoittimen harrastus. Omaan tutkimukseeni osallistuneissa orkestereissa sukupuolijakauma oli yhtä lukuun ottamatta kaksi kolmasosaa miehiä ja yksi kolmasosa naisia.

Haastateltavat ovat soittaneet orkestereissa 20–47 vuotta. Erään tutkimuksen mukaan soitto on edelleen nuorten harrastus, mutta soittokunnissa keski-ikä on melko korkea. Liikkasen et al. mukaan 75-vuotiaiden miesten harrastuneisuus olikin lisääntynyt. Heistä seitsemän prosenttia kuuluu tutkimuksen mukaan johonkin yhtyeeseen, kun taas naisista ei kukaan. (Liikkanen & al. 2004, 120). Aiemmin mainittu sukupuoliero näkyy siis tässäkin. Edellä mainitun tutkimuksen mukaan nykyään aktiivisimmin harrastavia ovat akateemisesti koulutetut ja ylemmät toimihenkilöt.

Tutkimukseni edusti laadullista tutkimusta, ja se tehtiin avoimena haastatteluna. Kun tutkimuksen kohteena ovat yksilöiden tuntemukset, on niiden mittaaminen esimerkiksi Likertin asteikolla vaikeaa. Haastatteluun kuului tärkeimpiä attraktioita kokeva kysymys, ja se tehtiin valitsemalla annetuista vaihtoehtoista kolme tärkeintä vetovoimatekijää (Liite 2). Kukaan ei vastannut omin sanoin, vaikka sellainen mahdollisuus oli annettu.

Tutkimusmetodinä oli myös osallistuva havainnointi, jota suoritin ja jota suoritan koko ajan toimiessani orkesterin johtajana:

”Tutkija tuntee tutkimansa kohteen moraalikoodiston, kielen ja toiminnot niin hyvin, että hän voi tarkastella tilanteita kulttuurin omista lähtökohdista käsin” (Metsämuuronen 2001, 45).

Tutkijan oma läheinen suhde tutkimuskohteeseen saattaa vaikuttaa vastauksien tulkintaan (Metsämuuronen, 2001, 10). Vaikka haastatteluista on olemassa nauhoitukset ja litteroinnit, liittyy haastatteluihin paljon nonverbaalista viestintää. Haastattelututkimuksessa tulosten tulkinnan kannalta on usein eduksi, mikäli tutkija tuntee aiheensa hyvin.. Tällöin tutkija kykenee viemään haastattelua tutkimuksen kannalta mielekkäisiin suuntiin ja teemoihin.

Haastateltavat esiintyivät tutkimuksessa nimettöminä. Vastausten luotettavuutta lisäsi se, että tutkimusaihe ei ollut intiimi tai arkaluontoinen. Kerroin tutkimuksen aiheen heille ennen haastattelua. Metsämuuronen tosin huomauttaa, että yksilö ei yleensä vastaa kysymyksiin pyrkimättä vastaamaan tavalla, minkä olettaa miellyttävän haastattelijaa (Metsämuuronen, 2001, 118).

4.1 Tutkimuksen tarkastelu

Tutkimuksen validiteetti kuvaa, missä määrin mittari mittaa tutkittua asiaa. Tutkimuksen reliabiliteetti puolestaan kuvaa mittarin luotettavuutta. Saadaanko esimerkiksi eri mittauskerroilla samoilta koehenkilöiltä samaa mittaria käyttäen samoja tuloksia.. Haastatteluissa olen selvittänyt myös, kauanko he ovat soittaneet orkestereissa, onko heillä muita ehkä tärkeämpiä harrastuksia ja miksi he ovat aloittaneet soittoharrastuksen. Osa kysymyksistä käsitteli myös attraktioita eli vetovoimatekijöitä, jotka vaikuttavat suoraan yhteisöllisyyteen. Kaikki kysymykset tähtäsivät yhteisöllisyyden määrittämiseen. Viimeinen kysymys käsitteli orkesteriharrastuksen mahdollisia hyvinvointivaikutuksia.

Vaikeaksi mittaamisen tekee aiheen abstraktius: yhteisöllisyyttä on vaikea muuntaa konkreettiseksi ja selkeästi mitattaviksi luvuiksi. Lomakeaineisto koostuu ilmiöitä koskevista mittaustuloksista, kun taas laadullinen aineisto koostuu näytteistä ja on pala tutkittavaa maailmaa (Alasuutari, 1993, 70).

”Jos tutkitaan merkitysrakenteita, sitä miten ihmiset hahmottavat ja jäsentävät erilaisia asioita, tulee aineistona olla tekstiä, jossa he puhuvat asioista omin sanoin, ei niin että he joutuvat valitsemaan tutkijan valitsemista vaihtoehdoista” (Alasuutari, 1993, 65).

4.2 Kriteerit

Korhosen mukaan laadullista tutkimusta pitäisi tarkastella tietyin kriteerein (Korhonen, 2003). Tällaisia kriteerejä ovat uskottavuus, siirrettävyys, pysyvyys ja neutraalius. Uskottavuus liittyy siihen, miten hyvin tutkija tuntee tutkimansa alueen esimerkiksi toistuvien kenttä-, kontakti- ja havainnointitilanteiden myötä. Myös tutkijan ja tutkittavien yhteinen kieli on tärkeää. Itselläni on pitkä tausta soittokunnissa sekä soittajana (saksofoni ja trumpetti) että johtajana. Tutkimukseni uskottavuuskriteeri täyttynee, mutta vaarana oli subjektiivisuuden korostuminen. Tuohon vaaratekijään liittyvä riskitekijä on ns. holistinen harha, jossa yksittäiset tapahtumat tai vastaukset saavat muita suuremman painoarvon. Jos tutkija haluaisi vastausten olevan tietynlaisia, saattaa hän holistisen harhan myötä painottaa vastauksia, jotka tukevat ennako-odotuksia. Kuten myöhemmin mainittavassa pysyvyydekriteerissä, tämä harha voitaneen välttää noudattamalla metodologista johdonmukaisuutta ja selkeyttä, eli pysymällä tarkasti teoreettisessa viitekehysessä. Havaintoja tarkastellaan vain ja ainoastaan tietystä eksplisiittisesti määritellystä näkökulmasta käsin (Alasuutari, 1993, 61).

Siirrettävyys kriteerinä liittyy tulosten yleistettävyyteen sekä toiseen kontekstiin siirtämiseen, esimerkiksi vertailemalla tuloksia aiempien teorioiden tuloksiin. Olen vertaillut työtäni Sateilan pro gradu -työhön ”Melko onnellinen orkesteri” (2010). Laadullisessa tutkimuksessa ei ole mahdollista suorittaa tilastollista yleistämistä perusjoukkoon, koska tulokset ovat usein kontekstisidonnaisia ja subjektiivisia. Alasuutarin mukaan kvalitatiiviselle aineistolle onkin ominaista sen ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja kompleksisuus (Alasuutari, 1993, 67). Siksi on tärkeää kuvata tarkasti tutkimukseen osallistujat, aineiston keruu sekä analyysi, jotta vertailu mahdollistuisi.

Pysyvyydekriteeri täyttyy tulosten vahvistettavuuden kautta. Tulokset on esitettävä siten, että lukija voi hahmottaa koko tutkimusprosessin aineiston keruusta johtopäätöksiin asti. Lukijan täytyy myös voida arvioida prosessin johdonmukaisuutta, tutkimusongelmien selkeyttä ja vastaavuutta. Pysyvyyden ehdoksi on asetettu, että tutkimuksessa noudatetaan metodologista johdonmukaisuutta ja tarkkuutta koko tutkimusprosessin ajan. Laadullisen tutkimuksen avoin haastattelumetodi antoi suunnan omalle tutkimukselleni. Vapaaehtoiset haastateltavat antoivat nauhuriin vastauksensa, jotka litteroin heti haastattelujen jälkeen. Litterointien pohjalta tein tiivistelmän vastauksista. Ehkä voisin tehdä uuden tiivistelmän muutaman viikon kuluttua, kun itse haastattelutilanne ei ole enää tuoreessa muistissa ja haastatteluissa tapahtunut non- verbaalinen viestintä ei vaikuttaisi tuloksiin. Tietysti aiemmin mainitut haastattelumetodin kontekstisidonnaisuus ja subjektiivisuus sallivat varmaan

myös sanattoman viestinnän. Alasuutari ehdottaa esimerkiksi videointia, jolloin kehonkielikin saataisiin mukaan (Alasuutari, 1993, 67).

Neutraalius eli tulosten todeksi vahvistaminen tarkoittaa tutkimustulosten uudelleen tutkittavuutta, jolloin arviointi kohdistuu tutkimusprosessiin (Korhonen, 2003). On osoitettava aineiston tallentaminen ja mahdollisuus sen uudelleen tutkimiseen. Litterointien lisäksi olen tehnyt nauhoittamistani haastatteluista myös CD-versiot. Vastauksia olen tulkinut yhteisöllisyyden, attraktioiden ja ryhmän käsitteiden viitekehyksessä.

Haastattelut on suoritettu rauhallisissa paikoissa koulun opettajainhuoneessa, lukion oppilaskunnan huoneessa ja Turun ruotsalaisen teatterin kahviossa. Haastattelujen aikana nautittiin kahvia, jotta tilanne olisi riittävän epämuodollinen. Teatteri oli kiinni sunnuntaina, joten kahvio oli rauhallinen. Ainoa häiriötekijä oli lukion juoma-automaatti, jonka hurina miltei peitti haastateltavien puheen nauhalla. Nauhurina käytin Yamahan Pocketrak C 24- merkkistä tallenninta.

4.3 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykseni on: Miten harrastajasoittokunnat kokevat yhteisöllisyyden toiminnassaan? Apukysymyksinä tarkastelen pääasiallisia attraktioita eli vetovoimatekijöitä sekä soittoharrastuksen hyvinvointivaikutuksia. Attraktioiden kriteerit ovat pääosin samat kuin yhteisöllisyyden, joten ne tukevat pääkysymyksen tutkimista, ja hyvinvointivaikutukset ovat osin seurausta yhteisöllisyydestä.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Avoimena haastatteluna suorittamassani tietojenkeruussa haastateltavia oli seitsemän ja kaikki olivat miehiä. Syynä tähän oli se, että aikuisia naisia on ollut tutkimuksen orkestereissa mukana vasta noin viisitoista vuotta, ja halusin haastatella pitkään mukana olleita soittajia. Haastateltavia oli neljästä eri orkesterista, joista yksi oli kaupungista ja kolme maaseudulta. Orkestereista kolme oli Varsinais-Suomesta ja yksi Satakunnasta. Haastateltavista kolme oli eläkkeellä. Vastaajista neljä toimii tai oli toiminut orkesterin kapellimestarina. Olen liittänyt merkinnän johtajuudesta niihin kohtiin, joissa katsoin johtajataustalla olevan merkitystä. Kysymykset on jaettu kolmeen ryhmään: taustaan, attraktioihin ja yhteisöllisyyteen. Jossain määrin nämä menevät päällekkäin toistensa kanssa, koska aina ei voi erottaa esimerkiksi attraktioita ja yhteisöllisyyttä toisistaan. Yksi haastattelu on suoritettu yksilöhaastatteluna, muissa kolmessa oli kaksi haastateltavaa kerralla. En uskonut, että kysymykset olisivat niin henkilökohtaisia että pareittain haastattelu olisi ongelma. Päinvastoin: tällöin käytiin dialogia myös haastateltavien välillä, mikä toi lisämateriaalia tutkimukseen.

Haastattelut on litteroitu sanatarkasti puheilmaisun mukaan. Jätin kuitenkin joistain kohdista pois haastatteluissa mainitut ihmisten nimet, jos niillä ei ollut tutkimuksen kannalta merkitystä. Tällaisia olivat esimerkiksi toisten soittajien nimet. Lainatessani haastattelua olen saattanut lyhentää joitain vastauksia. Lyhennys on merkitty kolmella pisteellä tarkoittamaan, että lainaus on aloitettu keskeltä lausetta.

5.1 Taustat

Haastateltavien taustoja on käsitelty muutaman kysymyksen verran. Oli tärkeää tietää, miten kauan he olivat soittaneet kyseisissä orkestereissa, olihan tarkoitus haastatella nimenomaan pitkän uran tehneitä soittajia. Jotta tutkimuksen laadulliset siirrettävyyden kriteerit toteutuisivat, pitää haastateltavien taustojen olla selvillä, jotta vertailu muihin tutkimuksiin mahdollistuisi. Alasuutarin mukaan kvalitatiiviselle aineistolle on ominaista esimerkiksi sen ilmaisullinen rikkaus ja kompleksisuus (Alasuutari, 1993, 67). Siksi on tärkeää kuvata tutkimukseen osallistujat, aineiston keruu ja analysointi mahdollisimman tarkasti. Myös aiemmasta harrastustaustasta selvisi eroja vanhempien ja äskettäin harrastuksen aloittaneiden välillä.

5.1.1 Haastateltavien soittohistoria

Haastateltava numero yksi poikkesi muista haastateltavista siinä, että hän oli entinen ammattimuusikko, nykyään eläkkeellä. Tämä seikka näkyi monissa vastauksissa, esimerkiksi kysyttäessä eri harrastusten merkitystä. Muilla musiikki oli selkeästi tärkein, mutta numero ykkösellä musiikki oli harrastus muiden joukossa; eihän musiikki hänelle tarkalleen ottaen edes ollut harrastus vaan ammatti. Henkilökohtaista soittohistoriaa hänellä oli 40 vuotta. Haastattelua koskevaa soittokuntaa hän oli johtanut seitsemän vuotta.

”Minä olen toiminut muusikkona Kuopion ja Jyväskylän kaupunginorkesterissa vuodesta 70 lähtien. Ja vuoden verran täälläkin (Turussa) ja vuonna 74 Radion sinfoniaorkesterissa, josta olen nyt eläkkeellä.”(H1.)

Toinen haastateltava on toiminut soittokunnassa 29 vuotta, lähes sen perustamisesta lähtien. Aluksi hän toimi myös muissa soittokunnissa, mutta ryhtyttyään k. o soittokunnan johtajaksi hän on omistautunut vain sille. Haastateltava on toiminut johtajana siitä lähtien.

”Virallisesti vuodesta -83, en mä muista, että oliko siinä joku keikka vai mikä. Muuten olin sitten Turussa.”(H2.)

Kolmas haastateltava on soittanut 31 vuotta orkesterissa ja on sen perustajajäsen, mutta on aloittanut kuitenkin vasta aikuisiällä. Hän on nykyään eläkkeellä ansiotyöstä. Haastateltava toimii samassa orkesterissa kuin numero kaksi.

Haastateltava numero neljä on myös orkesterinsa perustajajäsen, soittanut siis 47 vuotta. Hän tuli orkesteriin 13 vuoden ikäisenä. Haastateltava on soittanut orkesterissa monia vaskisoittimia ja on toiminut viimeiset noin 15 vuotta sen kapellimestarina.

Numero viisi soittaa samassa soittokunnassa kuin numero neljä. Hän on soittanut siinä 45 vuotta ja aloitti soittokunnassa 12 vuoden ikäisenä. Hän on soittohistoriansa aikana soittanut monia eri puhaltimia, niin puu- kuin vaskipuhaltimiakin, ja nykyään hän soittaa alttosaksofonia. Haastateltava on toiminut myös orkesterin johtajana, ja siksi lasken hänet orkesterin johtajaksi niissä kysymyksissä, joissa sillä on merkitystä.

Kuudes haastateltava on soittanut orkesterissa 40 vuotta trumpettia. Orkesteri on vanhin tutkimuksen orkestereista, mutta sen toiminnassa oli tauko 60-luvulla. Haastateltava on

uudelleenperustetun soittokunnan perustajajäsen. Viimeiset kaksi vuotta hän on ollut sairauden takia soittamatta, mutta hän toimii silti edelleen esimerkiksi soittokunnan rahastonhoitajana.

Seitsemäs haastateltava soittaa samassa orkesterissa kuin edellinen. Hän on aloittanut soittoharrastuksen vasta aikuisiällä ja on soittanut orkesterissa 20 vuotta.

5.1.2 Syyt soittoharrastuksen aloittamiseen

Seitsemästä haastateltavasta neljä mainitsi vanhempien sisarusten tai vanhempien soittaneen kotona, mikä innosti myös heitä aloittamaan harrastuksen. Yhden vastaajan poika oli aloittanut soittoharrastuksen, ja siksi isä halusi myös oppia soittamaan. Kahdella oli omaa harrastuspohjaa (piano ja trumpetti) ennen orkesteriin liittymistä. Kaikki haastateltavat mainitsivat vahvan taustavaikuttajan, joka piti orkesterin toiminnassa ja innosti uusia, usein nuoria soittajia liittymään orkesteriin. Nämä paikkakuntien vaikuttajat ovat esimerkiksi opettajia (kolme mainintaa), ammattimuusikkoja, esimerkiksi entisiä sotilassoittajia (kolme mainintaa) tai vain itsekin aktiivisesti musiikkia harrastavia (yksi maininta). Heitä pidettiin yleisesti erittäin tärkeänä orkesterille esimerkiksi aktiivisen nuorisotyön vuoksi. Yksi antoi soittajille myös koulutusta.

"Voin sanoa, että että melko varmasti en olisi tässä nyt haastateltavana, ellei olisi ollut sellaista miestä kuin Olavi Lähteenmäki, joka sen Noustepassin tyhjistä puhalsi henkiin" (H3).

Monien kohdalla työhön sopivaa luonnetta pidettiin tärkeämpänä kuin muodollista osaamista.

"...hänellä oli psykologinen taito vetää tällaista maalaisorkesteria, mikä on tärkeämpää kuin soittaminen kaiken kaikkiaan" (H4).

Mainittiin myös johtajia, jotka eivät luonteeltaan sopineet orkesteriin ja jotka siksi lopettivat varsin nopeasti. Syiksi lopettamiseen mainittiin usein työhön sopimaton luonne tai orkesterisoiton vieraus (esimerkiksi kanttorille). Kaikilla haastateltavilla kuulsikin rivien välistä pieni epävarmuus orkesterin tasosta, esimerkiksi konserteista puhuttaessa käytettiin vaikkapa ilmaisua "se meni kokonaisuutena hyvin" (kuudes haastateltava). Jotain siis saattoi tapahtua. Johtajan ominaisuudella tarkoitettiin usein sellaista luonnetta, joka toisaalta vaati riittävästi soittajilta mutta toisaalta ymmärsi harrastajasoittajien tason ja tiesi, mitä heiltä voi vaatia. Yhteisöllisyyden kriteereistä luottamus toteutuu myös tällä tavalla: luotetaan siihen, että johtaja ymmärtää orkesterin tason, harrastajaorkesterin luonteen ja takaa jatkuvuuden. Lähes kaikilla näillä entisillä johtajilla oli omakohtaista puhallintaustaa. Eräs haastatelluista johtajista ilmaisikin huolensa siitä, että kun hän

joskus jättää orkesterin, niin kuka jatkaa ja pitää soittokunnan koossa? Tämä on varmaankin aiheellinen huoli. Kyseinen johtaja vaikuttaa kuitenkin orkesterissa, jonka vahvuudeksi mainittiin nuorisotyö. Uusia soittajia siis ainakin on, miten mahtaa olla laita soittokunnissa, joissa ikärakenne alkaa olla korkea?

5.1.3 Johtajat omasta orkesterista

Suhteellisen usein uusi kapellimestari valitaan orkesterin soittajien joukosta, ainakin useammin kuin vastaavissa kuoroissa. Tämä on tosin oma näkemykseni. Ainoastaan yhdellä neljästä haastattelemastani johtajasta oli aiempaa kokemusta yhtyeenjohdosta. Kolme muuta vuorotteli ensin vanhan johtajan kanssa. Varmaankin tällainen varajohtajan kouluttaminen, mestari–kisälli-suhde, on usein toimivin ratkaisu.

”Niin sitten se oli -89 muistaakseni kun Tarmo (entinen johtaja) soitti. Hänelle tuli jotain esteitä ja kysyi, että voitaisiinko johtaa yhdessä tätä orkesteria, Noustejasson kaltainen juttu on vähän raskaampi ehkä ja pitkällisen harkinnan jälkeen mä sitten suostuin.” (H2.)

”No minua kysyttiin lähinnä sillä systeemillä, että Jose (entinen johtaja) rupesi tulemaan ”vanhaksi” ja rupesi tulemaan muitakin, hän oli koululautakunnassa ja politiikassa mukana. Sitten hän halusi siihen nuoremman kaverin kanssa, mitä me oltiin, kaksi tai kolme vuotta yhdessä vuoroteltiin, ennen kuin Jose rupesi soittamaan saksofonia kokonaan.” (H5.)

”Se vaan että kun Jose lopetti, niin hän sanoi että kyllä teitä voisi kaksi olla, ja sitten me tehtiin siten että Jose oli meidän molempien tukena, ja me tehtiin yhdessä pitkän aikaa ja sitten sinä (H5) teit sitä yksin, ja nyt minä olen sitten jonkin aikaa...” (H4).

Erään soittajan mielipide kysymykseen oli, että ennestään tuttu johtaja tuntee orkesterin vahvuudet ja heikkoudet, mutta aiemmin mainittu pieni epävarmuus näkyy tässäkin.

”Soittokunnasta on helpompi ehkä... kun tunnetaan kaveri joka voi lähteä vetämään” (H6).

”...tuntee porukan ennestään. Vahvuudet ja heikkoudet.” (H6.)

Miksi puhallinorkestereissa tämä "johtajan kasvattaminen" oli yleisempää kuin kuoroissa? Johtajilla oli tähän muutamia selityksiä. Yleisesti pidettiin syynä sitä, että soittaja joutuu jo soittaessaan perehtymään moniin teoreettisiin asioihin (nuotit, aika-arvot, soittimien eri viritykset tms.), kun taas

harrastajakuoroissa harva laulaja osaa laulaa nuoteista.

"...soittokunnassa joutuu välittömästi opettelemaan nuotit ja jonkin verran teoriaakin. Siihen tulee sellaista kokonaisuuden hallintaa." (H4.)

"Orkesterissa on joutunut kuitenkin kouluttautumaan jotenkin siihen soittimeen ja pitää olla syvemmillä musiikissa koska kuoro on ehkä pinnallisempi, enemmän harrastemaisempi. Mä en tunne kuoroja, niitäkin on erilaisia, mutta olettaisin että tilanne on se. Orkesteritoiminnassa pitää tuntea teorit ja tulkinnat, onhan kuorossakin, mutta tuossa on enempi stemmoja. Ja viritykset ja muut." (H2.)

Tämä on varmasti totta, tosin oman kokemuksen mukaan kuoro on toisaalta haasteellisempi johdettava: siinä ei ole rytmiryhmää, rumpuja eikä bassoa, jotka huolehtivat hyvin pitkälle pulssista. Näin soittokunnan johtajalla on yksi vastuualue vähemmän, kun "kompin" kanssa on päästy yksimielisyyteen.

Positiiviseksi haasteeksi johtajille mainittiin nuorten soittajien tason nousu musiikkiopistojen myötä. Johtajien on vastattava tähän uuteen tilanteeseen valmistautumalla itsekin paremmin ja esimerkiksi hankkimalla lisäkoulutusta. Neljä vastaajaa edustaa "vanhaa koulukuntaa", jossa soittotaito hankittiin soittokunnassa soiton myötä, taitavammilta soittajilta ja johtajilta oppien:

"...suuri osa oli kyllä varmaan niin kuin pystymetsästä" (H3).

"Nykyään korostuu johtajankin taito, koska nuoret soittajanalut käyvät musiikkiopistoa ja saavat erittäin hyvää koulutusta ja se asettaa johtajallekin enemmän vaatimuksia" (H4).

Nykyään, kun orkestereihin tulee harvemmin uusia soittajia kuin ennen, ovat he jo valmiiksi saaneet koulutusta soittimeensa. Harrastusmahdollisuudet ovat maaseudullakin kasvaneet niin laajoiksi, että orkesteritoiminta on nuorison harrastuksena varsin marginaalinen. Onneksi monet haluavat käyttää musiikkiopistoissa ja kansalaisopistoissa hankkimaansa taitoa esimerkiksi soittokunnissa. Vaikka uusia soittajia tuleekin nykyään vähemmän, orkesterien taso ei heilahtele yhtä paljon kuin ennen, kun uudet soittajat vasta totuttelivat instrumentteihinsa.

Toisaalta myös luonne katsottiin vähintään yhtä tärkeäksi kuin musiikillinen osaaminen:

"Ja johtajan ei välttämättä tällaisissa maalaissoittokunnissa tarvitse olla musiikillisesti hurjan taitava, nämä johtajan (sosiaaliset) ominaisuudet ovat ehkä suuremmassa merkityksessä" (H4).

"...hän oli kanttori ja kuoromies (entinen johtaja), ja puhaltimet oli suht´ outoja hänelle, ja luonne ei ilmeisesti passannut ihan hyvin meidän joukkoon..." (H4).

5.1.4 Muut harrastukset

Muita harrastuksia oli laaja kirjo. Liikunta ja kuoro saivat kaksi mainintaa, muut vain yhden. Harrastuksia olivat liikunta, Lions-klubi, konserteissa käynti, kuoro, lukeminen, historia, purjehdus, politiikka, maamiesseura sekä ornitologia. Seitsemästä haastateltavasta kuusi mainitsi musiikin kuitenkin kaikkein tärkeimmäksi.

" Siihen on lapsena saatu lahjat ja sitten on löytynyt soittajat ja soittajaystävät... se on osa elämää" (H2).

"...mutta aloin panostamaan tähän soittokuntaan niin silloin piti lopettaa (toinen harrastus)" (H4).

Musiikilla saattoi olla myös välillinen vaikutus:

"En tiedä miten paljon siinä on musiikillista intohimoa, ehkä se on tämä sosiaalisuus. Se on aika merkittävä nykyään kun jäin eläkkeelle ja vaimo on viikot Helsingissä, niin on aika tärkeää että on yksi yhteinen ilta." (H7.)

Yhdellä vastaajalla musiikki oli tasoissa muiden harrastusten kanssa. Vastaaja poikkesi muista myös siinä että hän oli entinen ammattimuusikko, seikka joka varmasti vaikutti tähän vastaukseen.

"Siinä ne menee rinnakkain" (H1).

5.2 Attraktiot

Kysymysten toinen osio koski attraktioita eli vetovoimatekijöitä. Attraktioiksi on mainittu esimerkiksi vastavuoroisuus, tarpeiden tyydyttäminen, samankaltaisuus, päämäärät ja arvot, täydentävyys sekä sosiaalisuus (Rossi 2012). Muita vaikuttavia seikkoja ovat vaikkapa positiivinen palaute ja palkinnot. Monet attraktioita määrittävät kriteerit kuvaavat myös yhteisöllisyyttä.

Mitkä seikat saavat harrastajat säännöllisesti kokoontumaan harjoituksiin ja esiintymisiin, ilman rahallista tms. korvausta? Maaseutuorkesterit (haastateltavan antama nimitys) ovat usein ainoa konsertoiva orkesteri seudulla, ja sen vastuulla on myös esittää musiikkia kuntien ja seurakuntien tilaisuuksissa. Siksi vaikkapa kansalaisopistojen alaisuudessa toimivat orkesterit eivät toimi opiston työkauden mukaan (kokoontumisia syys-toukokuussa noin 26) vaan ympäri vuoden. Jotkut vastaajista mainitsivat vetovoimatekijäksi myös vastuun orkesterista, eli harjoituksissa oli käytävä

säännöllisesti, jotta orkesteri olisi esiintymiskunnossa:

" Ja sitten korostettiin että jos yksi on pois, niin se on kuin ontuva pyörä" (H4).

Sosiaaliset ja yhteisölliset näkökohdat nousivat myös esiin. Vaikka soittokunta ei ehkä olekaan niin kollektiivinen yhteisö kuin vaikkapa kuorot, on yhdessä tekeminen ja tietty samankaltaisuus kaikilla vastaajilla merkittävässä asemassa.

"...kyllä se on se yhteisö ja tapa tehdä sitä (soittokuntatoimintaa), niin kyllä se on se" (H2).

Kolme tutkimukseen osallistuneista orkestereista toimi jonkin järjestön alaisuudessa. Kovin suurta merkitystä ei tällä seikalla enää tuntunut olevan. Aiemmin soittokunnat olivat suurimmaksi osaksi seurakuntien tai esimerkiksi poliittisten järjestöjen ylläpitämiä, mutta tilanne on nykyään erilainen: vaikka järjestöt edelleen tukevat orkesterien toimintaa, ei ideologioilla vastaajien mukaan ole suurtakaan merkitystä. Myös kotiseudun vaikutusta kysyttiin. Sen vaikutus orkestereihin ja soittajiin itseensä vaihteli suuresti. Esimerkiksi orkesterin kotikunnan koko vaikutti vastauksiin.

Orkesteriin liittymiseen oli monia syitä. Kaksi haastatelluista oli perustajajäseniä, joskin toinen oli silloin vasta 12-vuotias, ja isä vei hänet sekä hänen isoveljensä harjoituksiin. Muutamia pyydettiin tai kannustettiin liittymään, yleensä silloisen johtajan toimesta. Kahdella haastateltavalla isä soitti orkesterissa ja kannusti poikaansa liittymään mukaan. Olisin odottanut tuon luvun olevan suurempikin, sillä kokemuksen mukaan usein orkesterissa soittaa esimerkiksi sisarusia, ja eräässä orkesterissa on samaan aikaan soittanut kolmen sukupolven edustajat: isoisä, isä ja poika. Attraktioiden kriteereistä samankaltaisuus toteutui joissain määrin näissä vastauksissa: saman perheen jäsenillä oli yhteinen harrastus, mainitsihan moni yhdeksi syyksi harrastuksen aloittamiseen vanhempien tai sisarusten soittamisen. Olisi mielenkiintoista tietää, onko tilanne nuorempien soittajien kohdalla samanlainen. Tutkimukseen osallistujat olivat kaikki lähes kuusikymmenvuotiaita tai vanhempia. Perheyhteisöt olivat varmaankin tiiviimpiä heidän nuoruudessaan, ja siksi isän ja pojan yhteinen harrastus saattoi olla yleisempääkin.

"Meidän isä aloitti soittokunnan perustajajäsenenä silloin -65 ja veti mut sitten -67 mukaan" (H5).

"...isä oli innokas musiikkimies ja kun soittokunta perustettiin, niin hän toi meidät veljekset sinne tyrkylle ja siitä se sitten lähti"(H4).

”Mun historia on sellainen että vein poikaa huilutunneille ja alkoi ärsyttää se ja... ajattelin, että jos vaikka itsekin” (H7).

5.2.1 Syitä soittokuntaan jäämiseen

Soittokuntaan jääminen (kysymys 5.1.) vastasi enemmän attraktioihin kuin edellinen kysymys: mikä sai nuoret pojat tai jo varttuneemmat miehet jäämään soittokuntaan. Hyvä ryhmähenki oli tietenkin lähes kaikkien vastauksena, ilman sitä muut vetovoimatekijät eivät olisi mahdollisia.

”Tässä on aina ollut hyvä porukka ja hyvä henki. Joskus on ollut pieniä säröjä joita ei tarvitsisi olla, mutta keskinäinen luottamus on aina ollut kauhean hyvä.” (H6.)

”...kyllä siihen tuli sellainen yhteenkuuluvuuden tunne siihen porukkaan” (H4).

”Itse soittaminen, siellä porukassa mukana oleminen on se ykkönen, mutta hyvin tärkeä on myös tämä sosiaalinen puoli. Tapaa ne samat ihmiset ja sitten vähän uuttakin kasvoa tulee aina.” (H3.)

Samankaltaisuus, sosiaalisuus ja luottamus ovat kaikki vetovoimatekijöitä.

Myös päämäärät ja arvot tulivat esille monista vastauksista. Soittaminen ja konsertit mainittiin attraktioina:

” Sitten on nää vuosittaiset, melkein voi jo sanoa rutiinit, kevätkonsertit ja kesäleiri ja nää tämmöiset. Ne kuuluu vuoden kulkuun.” (H3.)

”Ne on sellaisia ainutlaatuisia kokemuksia joita ei muualta tule. Kyl tää niin paljon sisältöä antaa tää tällainen soittaminen että... ja tällainen porukkaan kuuluminen.” (H6.)

Kahdeksannessa kysymyksessä selkeästi tärkeimmäksi seikaksi koettiin soiton mahdollisimman hyvä lopputulos, mikä siis tämänkin kysymyksen kohdalla tuli ilmi. Tämä hyvään lopputulokseen pyrkiminen on selvästi yhteinen arvo haastateltavilla ja siihen liittyen myös vastuu lopputuloksesta ja soittokunnan toiminnasta.

”...niin kyllä se on se yhteisö ja se tapa tehdä sitä (soittokuntatoimintaa) niin kyllä se on se. Kyllä minusta nämä muut joissa olen toiminut, niin ei tee samalla tasolla sitä.” (H2.)

”Ja sitten koko ajan korostettiin että jos yksi on pois, niin se on kuin ontuva pyörä” (H4).

”Nämä sosiaaliset arvot ovat ihmisten tajuntaa, osa heidän yhteiskunnallista olemistaan, ja niillä ymmärretään ympäristöstä opittuja yleisiä ja pysyviä tavoitteita koskevia valintataipumuksia. Arvot ovat yksilölle ja ryhmälle luonteenomaisia käsityksiä toivottavasta. Tämä puolestaan vaikuttaa käytössä olevien toiminnan keinojen ja päämäärien valintaan.” (Melin & Roine 2008.)

Monet vastanneista antoivatkin ymmärtää, että on tärkeää käydä säännöllisesti harjoituksissa, jotta soittokunta toimisi kunnolla. Tämän on tietenkin lähdeittävä soittajista ja soittokunnasta itsestään, ei minkään ryhmäkurin takia. Joissakin soittokunnissa ja kuoroissa voi saada esimerkiksi sakkoja, jos on pois harjoituksista. Yhtenä mahdollisena ryhmää koossapitävänä tekijänä on mainittu myös pelko (Rossi, 2012), mutta mikään vetovoimatekijä se ei kuitenkaan ole. Tutkimuksen orkestereissa ei tällaisia sanktioita tarvittu, vaan arvo lähti soittajasta itsestään:

”...on joku selvä (säännöllinen) meno, ja vieläpä sellainen menopaikka joka on mieluisa” (H7).

Äskeiseen liittyen myös harjoitusten säännöllisyys ja mielimusiikin soittaminen koettiin tärkeäksi.

”...jäin eläkkeelle ja vaimo on viikot Helsingissä, niin on aika tärkeää että on yksi yhteinen ilta”(H7).

”Itselläkin on vielä tuommoinen... niin kuin saada tehdä mielimusiikkia. Klassisesta mennään jatsiin ja kaikki siltä väliltä. Prassissa mä saan tehdä sitä, se on samanhenkinen ryhmä.”(H2.)

Materiaalista syntyi joskus ristiriitajakin:

”... joskus kaikki eivät ole hyväksyneet kaikkia valintoja... tämän kritiikin taustalla oli varmaan se että oli oma näkemys siitä että mitä soitetaan” (H7).

Jokaisella on tietenkin oma makunsa, enkä usko, että kukaan olisi lähtenyt orkesterista jonkin yksittäisen kappalevalinnan takia. Itse orkesterin johtajana koen joskus haastavaksi valita uusia kappaleita soittajien laajan taustan takia: on nuoria, vanhoja, kristillisen vakaumuksen omaavia ja muita. Materiaalin pitäisi toisaalta sopia kaikille ja olla kuitenkin monipuolista.

Yhtenä attraktiona on myös positiivinen palaute ja palkinnot. Soittajista kukaan ei saa rahallista korvausta, johtajat saavat tietenkin palkkansa. Palkka vastaa yleensä kansalaisopiston tuntiopettajan palkkaa, joka on noin 26 euroa tunnilta (tunnilla tarkoitetaan oppituntia, joka on 45 minuuttia). Tuo rahamäärä ei varmaankaan toimi vetovoimatekijänä, kyllä kapellimestarienkin attraktiot ovat muualla. Kannustava asenne sen sijaan tuli esille haastattelussa useampaankin kertaan: joko johtaja oli kehottanut liittymään orkesteriin vielä melko vähäisenkin soittokokemuksen jälkeen tai sitten oli

saatu positiivista palautetta johtajalta tai yleisöltä.

”Kyllä minusta se sai jäämään, kun tunsin että siitä lähtee hyvin, ja välillä kehuinkin että saatkin hyvin irti...” (H4).

”Sitten tulee se pikkuinen piste i:n päälle jos joku (yleisöstä) tulee sanomaan että se oli hyvä tulkinta niin voi sitten kertoa harjoituksissa” (H2).

Itse johtajana kaipaisin myös enemmän palautetta soittajilta, sekä positiivista että negatiivista. Johtajana on kuitenkin vähän erillään muista eikä aina tiedä mitä mieltä soittajat ovat kappalevalinnoista tms.

5.2.2 Soittoharrastus muissa orkestereissa

Haastateltavilta tiedusteltiin, soittivatko he myös muissa orkestereissa. Ainoastaan yksi soitti myös muualla, toinen satunnaisesti. Yhdellä oli kuoroharrastus soittokunnan ohella. Seuraavassa kysymyksessä on tiedusteltu, mitä haastateltavat pitivät tärkeänä soittokuntatoiminnassa. Erääksi tärkeimmäksi seikaksi nousi yhtyesoitto. Kuitenkin ilmeisesti yksi orkesteri riittää, koska vain yksi soitti säännöllisesti muuallakin. Työelämässä vielä olevilla vapaa-aikaa ei ehkä ole riittävästi monelle orkesterille. Vastauksista ilmi käynyt luottamus ja samankaltaisuuden kokeminen omassa orkesterissa on silti varmasti merkittävin syy siihen, että muihin orkestereihin ei edes kaivata.

”Totta kai me yritetään soitannollisestikin olla hyviä, mutta iso tekijä on se yhteisöllisyys ja viihtyvyys” (H5).

Toinen rivien välistä luettava yhteinen piirre on tietynlainen epävarmuus omista taidoista:

”... roolini on enemmänkin sellainen passailija...” (H7).

”Hyvä kun (uusi johtaja) tuntee porukan ennestään. Sen vahvuudet ja heikkoudet.” (H6.)

Ehkäpä ei ole haluttu hakeutua muihin orkestereihin, kun on löydetty yhteisö, jossa tuntee itsensä hyväksytyksi. Omistautuminen vain yhdelle soittokunnalle kävi ilmi useammastakin vastauksesta:

” No kyllä mulla ainakin tämä soittokunta on sellainen, että ajaa hyvin paljon muiden (harrastusten) ohi” (H5).

”Kyllä voi sanoa, että tämä on se pääasiallinen, ykkösharrastus” (H3).

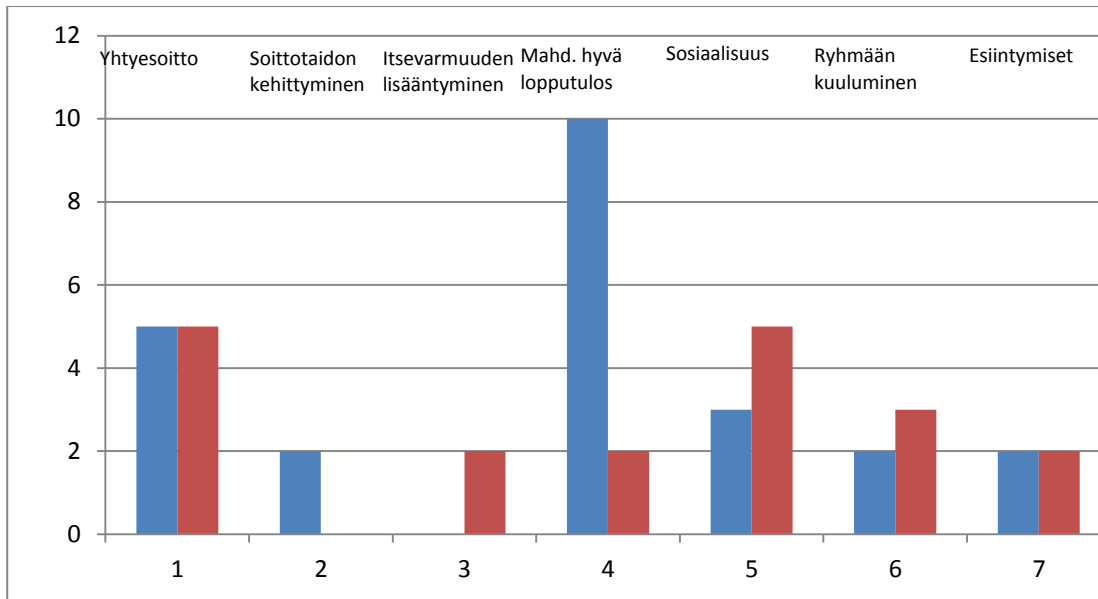
Sateilan tutkimuksen Puhkupillien soittajista 26 prosenttia soitti myös muissa orkestereissa, viisi soittajaa toimi kolmessa tai useammassa kokoonpanossa. Tämä ero selittyy varmasti soittajien taustalla: Puhkupillien soittajista 29 prosenttia oli joko musiikin ammattilaisia tai sellaiseksi opiskelevia.

5.2.3 Tärkeimmät attraktiot soittokuntaharrastuksessa

Tätä kysymystä ei suoritettu avoimena haastatteluna vaan tätä varten tehdyn lomakkeen avulla. Lomakkeeseen oli koottu seuraavat vaihtoehdot: yhtyesoitto, soittotaidon kehittyminen, itsevarmuuden lisääntyminen, soiton mahdollisimman hyvä lopputulos, sosiaalisuus, ryhmään kuuluminen, esiintymiset ja jokin muu seikka. Viimeistä kohtaa oli mahdollisuus täydentää omin sanoin. Halusin tämän kysymyksen vastaukset mitattavaan muotoon. Vastaajat merkitsivät paperiin kolme mielestään tärkeintä asiaa numeroin yhdestä kolmeen. Laskin vastaukset yhteen siten, että ykkösvaihtoehdosta tuli kolme pistettä, kakkosvaihtoehdosta kaksi ja kolmannesta yksi piste. Tässä kysymyksessä laskin erikseen johtajien ja soittajien vastaukset, ja jonkin verran eroja esiintyikin. Lopuksi laskin vastaukset yhteen.

Kuvio 1: Tärkeimmät attraktiot soittokuntatoiminnassa

Siniset pylväät edustavat johtajien vastauksia, punaiset soittajien vastauksia.

Vastaukset olivat samansuuntaisia, tosin yksikään soittaja ei maininnut syyksi soittotaidon kehittymistä, eivätkä johtajat kokeneet itsevarmuutensa lisääntyvän. Soittajat kokivat sosiaalisuuden hieman tärkeämmäksi kuin johtajat, mutta ainoa huomattava ero oli soiton mahdollisimman hyvään lopputulokseen pyrkimisessä: luonnollisesti tämä seikka oli kapellimestarien selkeä ykkösvaihtoehto, kun taas soittajilta se sai vain pari mainintaa. Päämäärä ja taiteellisten tarpeiden tyydyttäminen näkyivät tässä tuloksessa selvinä attraktioiden kriteereinä.

Kuvion 1 perusteella tärkein seikka orkesterisoitossa oli mahdollisimman hyvä musiikillinen lopputulos, mikä johtui varmasti edellä mainitusta johtajien valinnoista. Yhtyesoitto oli kummallakin ryhmällä yhtä tärkeää, ja sosiaalisuus oli soittajille vähän tärkeämpää. Jos tulosta vertaa Louhivuoren tutkimukseen, erona kuorojen ja orkesterien välillä voidaan huomata, että sosiaalisuus on kuoroissa vielä tärkeämpää. Kuorot pitivät kuoroyhteisöään tärkeämpänä kuin muita harrastus- tai yhteiskunnallisia yhteisöjä (Louhivuori, 2005, 11). Soittokunnissa, niin tärkeä yhteisö kuin se soittajilleen onkin, näyttää itse soittaminen ja hyvään soivaan lopputulokseen pyrkiminen olevan hieman sosiaalisuutta tärkeämpää. Yhteistä näiden tutkimusten vastauksille on kuitenkin se, että sekä kuorolaisille että soittajille tämä harrastus on selkeästi tärkein tai yksi tärkeimmistä (Louhivuori, 2005, 1). Myös Sateilan tutkimuksessa merkittävimäksi seikaksi orkesteriharrastuksessa nousivat taiteelliset elämykset ja tunnekokemukset (Sateila 2010, 44).

5.2.4. Voimakkaat tunne-elämykset soittokunnissa

Attraktion kriteereistä tässä kysymyksessä näkyivät esimerkiksi tarpeiden tyydyttäminen, täydentävyys, sosiaalisuus ja yhteinen päämäärä. Kaikki vastaajat ilmoittivat yhtyesoiton tai toimivan yhteissoiton merkittäväksi tunne-elämyksien antajaksi. Selityksenä voidaan pitää flow-tilaa, jota on tutkinut esimerkiksi Mihály Csikzentmihalyi (1990). Flow-tilalla tarkoitetaan yksilön täydellistä keskittymistä suoritukseensa, jolloin ajatukset ovat keskittyneet vain käsillä olevaan tehtävään ja suorituksen vaatimustaso on optimaalinen suorittajan tasoon nähden. Taso ei siis ole liian vaikea mutta ei myöskään liian helppo, jolloin keskittyminen saattaa heiketä. Csikzentmihalyi erottaa yhdeksän pääteemaa, jotka määrittävät flow-tilaa. Käyn ne tässä lyhyesti läpi vaikka flow-tila ei teoreettiseen viitekehykseeni kuulukaan.

Tavoite ja lopputulos ovat selviä alusta asti, eikä ristiriitaisia vaatimuksia esiinny. Soittajat tietävät, mitä tehdä, ja kokevat hallitsevansa tilanteen.

”...Kaikki loksahda paikalleen, niin kyllä se on sellainen, että voi sulkea silmät ja johtaa vaan” (H2).

”...se kun soitettiin Liedossa se Veteraanin iltahuuto, se oli aika sellainen sykähdyttävä” (H6).

Soittokunnan yhteisenä arvona voidaan pitää sitä, että kaikki pyrkivät antamaan parhaansa soivan lopputuloksen eteen.

Toiminnasta saa välittömän palautteen. Flow- kokemuksessa ihminen kykenee koko ajan toiminnan aikana arvioimaan toimintaansa. Esimerkiksi muusikko kuulee välittömästi, onko hän soittanut oikean äänen, ja kirurgi näkee työnsä tuloksen (Huusari 2004, 19).

”Kyllä nämä kauneimmat joululaulutkin ovat olleet (sykähdyttäviä kokemuksia) ...silloin, kun on mennyt hyvin” (H7).

”...Tietenkin se tuottaa mielihyvää silloin, kun menee sovitusti ja puhtaasti, harjoitellusti” (H1).

”Sellainen kiva tunne, että nyt soi kivasti. Homma toimii.” (H3.)

Taitojen ja haasteen suhde on oikea. Soitettavien kappaleiden vaikeustason on siis oltava sopiva. Johtajana olen kokenut joskus vaikeaksi sopivan materiaalin hakemisen, jotain joka olisi informaatioarvoltaan sopiva. Olen pyrkinyt ratkaisemaan tätä ongelmaa sovittamalla itse

orkesterille, jolloin sovitus on tehty kyseisen orkesterin soittajille heidän vahvuuksiaan vastaavaksi. Liian helposta materiaalista ei synny flow-tilaa, koska sellaisen soittaminen voi tuntua turhautavalta. Sama koskee myös liian haastavaa materiaalia:

”Tulee joskus sellaisia sovituksia että on niin kiharaa tekstiä ettei tahdo aivot pelata” (H5).

”...jos en sitä satsia kerta kaikkiaan pysty soittamaan, niin kyllä tulee sellainen olo, että kyllä tämä on ihan ylivoimaista, motivaatio kärsii” (H7).

Toiminta ja tietoisuus yhdistyvät. Flow-ilmiossa ihminen keskittyy täysin käsillä olevaan tehtävään, vaikkapa soittamiseen, eikä mieti mitään muuta sillä hetkellä:

”...ei ehdi ajatella yhtään omia murheitaan. Jos ajattelee, soittaa väärin. Se on rentouttavaa, siinä on omat murheet pois” (H6).

Kaikki flow-ilmion pääperiaatteet vaikuttavat toisiinsa: jotta tämä neljäs mahdollistuisi, pitää haasteen olla sopiva, päämäärän selkeä ja välittömän palautteen mahdollinen (Huusari 2004, 19).

Flow-ilmiossa tietoisuuteen pääsevät vain ne asiat, jotka ovat ehdottoman tärkeitä tässä ja nyt toiminnan kannalta. Flow- ilmiö syntyy silloin, kun ihminen elää vain tässä hetkessä, ei mieti mennyttä eikä tulevaa (Huusari 2004, 19).

Epäonnistumista ei pelätä. Soitettava kappale on sopivan haastava, soittaja tuntee täydellisen kontrollin tunteen ja luottaa muihin soittajiin. Tietynlainen epävarmuus omista kyvyistä vaivaa monia soittajia. Haastateltavien mainitsemat vetovoimatekijät luottamus, sosiaalisuus ja muiden kannustava asenne edesauttoivat tämän periaatteen onnistumista. Johtajan on myös huolehdittava siitä, että esitettävää kappaletta on harjoiteltu riittävästi, jotta kaikki tietävät tarkkaan, mitä tehdä. Aina tähän ei ollut mahdollisuutta, ja siksi esiintymisjännitys saattoi viedä voiton harjoittelusta:

”Siinä on usein amatööriorkestereissa se, että onko se sitten esiintymisjännitys vai mikä on, että se usein unohtuu se tyyli, millä on harjoiteltu” (H1).

Tietoisuus itsestä katoaa. Normaalielämässä ihmiset käyttävät paljon energiaa sen pohtimiseen, miltä heidän toimintansa vaikuttaa muista ihmisistä. Haastatellut mainitsivat orkesteriharrastuksen positiiviseksi puoleksi muun muassa sen, että soittaessa keskittyy vain käsillä olevaan tehtävään

eikä murehdi muita asioita. Flow-ilmiön on todettu vahvistavan minäkuvaa silloin, kun on onnistuneesti suoritettu jokin tehtävä. Parhaimmillaan voi jopa kokea hetkellisesti kuuluvansa johonkin laajempaan kokonaisuuteen. Tästä seuraa paradoksi: itsetietoisuus tuntuu lisääntyvän itsensä unohtamisen avulla (Huusari 2004, 19).

Ajantaju hämärtyy. Todellinen aika ja koettu aika voivat erota toisistaan paljonkin.

”Hyvä sovitus ja se saadaan soimaan hyvin, se antaa kyllä... on kiva lähteä kotiin harjoituksista, mutta jos soitetaan puuromarssia niin... ei ole kivaa” (H5).

Toiminnasta tulee autoteelistä eli itsessään palkitsevaa ilman mitään ulkoista palkkiota tai hyötyä (Huusari, 2004, 20). Attraktion kriteereistä positiivisena palautteena ja palkkiona voi tietysti olla myös myönteisenä koettu minäkuvan vahvistuminen onnistuneen soiton jälkeen ilman ulkopuolista palautteen antajaa.

”...Tosi harvoin huonoilla fiiliksillä lähtee pois. Monta kertaa pitkän päivän jälkeen miettii, että jos jäisi kotiin, mutta kun sinne vaan tulee lähdettyä, niin kyllä se aina keventää koko päivää ja antaa energiaa.” (H4.)

Muutamit haastatelluista myös korostivat yhteissoiton ja sosiaalisuuden kulkevan käsi kädessä:

”Jos toinen puuttuu, niin kyllä toinenkin häipyä” (H5).

”Taso laskee molemmissa, jos jommassa kummassa” (H4).

Myös esiintymistilaisuuksien katsottiin lisäävän yhtyesoiton merkitystä: muutama haastateltava mainitsi vasta esiintymistilaisuuden täydellistävän yhtyesoiton.

” Kyllä se esiintyminen on se. Piste i:n päälle. Tietysti harjoituksissa tulee joskus tilanteita, että nauttii suunnattomasti, mutta kyllä esiintyminen on se, mistä nautin” (H2).

” Yksi huippukohta oli, kun oltiin Kuusjoen talolla soittamassa sota-ajan musiikkia, ja yksi vanha pappa tuli sanomaan, että Kuusjoella ei ole ikinä näin hienosti soinut, eikä tule” (H6).

Esiintymiset koettiin antoisiksi myös niiden antamien uusien kokemusten vuoksi:

”...esiintymiset, niissä pääsee paikkoihin, joihin ei muuten tulisi mentyä” (H6).

”...Esimerkiksi Saksan matka oli sellainen sauma, joka jätti jälkeensä vielä suhteita, joita muuten ei olisi ollut” (H7).

Kolmas yhteysoiton attraktiivisuutta lisäävä tekijä oli kappalevalinnat, joista tuli ainakin kaksi mainintaa. Kuten yllä mainittiin, sovitusten vaikeustaso ei saa olla liian korkea vaan haasteellisuuden pitää olla sopiva. ”Keskeistä flow-kokemuksen syntymisessä on kokemus siitä, että toiminnan vaikeustaso on omia kykyjä vastaava” (Huusari 2004, 19). Luonnollisesti makuasiat vaikuttivat mielihyvän kokemiseen.

”...Kun soitettiin itsenäisyyspäivänä se Sibeliuksen Andante festivo, siitä tuli oikein hieno tunne... kappalevalinta oli hyvä” (H7).

Ja päinvastoin:

”Meillä on varsin yksinkertainen ohjelmisto, se on tuollaista populaarikamaa, sovituksia joistain ikivihreistä... siinä ei kovin tuommoista taiteellista toimintaa ole pystynyt harrastamaan” (H1).

5.2.5 Kotiseudun merkitys soittokunnille

Haastattelun neljä eri soittokuntaa olivat erikokoisista kunnista lähtöisin. Pienimmässä kunnassa oli noin 3500 asukasta, ja se liittyi Raumaan vuonna 2009. Toiseksi pienimmässä kunnassa oli noin 4500 asukasta, kolmannessa kunnassa noin 15 000 asukasta ja neljäs orkesteri oli noin 170 000 asukkaan kaupungista. Soittokunnat näkyvät kunnan arjessa ja varsinkin juhlissa, edustavathan ne vähän pienemmille paikkakunnille usein ainoaa esiintyvää kokoonpanoa. Kysymyksellä haluttiin selvittää, miten paljon haastateltavat kokevat orkesterin edustavan kuntaa, ja toisaalta sitooko soittoharrastus heitä enemmän kuntaansa eli kokevatko he yhteisöllisyyttä laajemmin yli ryhmän, kuntatasolla. Mitään yhteistä linjaa ei kuitenkaan vastauksista löytynyt, kunnan merkitys orkestereille vaihteli suuresti. Sateilan tutkimuksessa maakunnallisten ja etnisten juurien kokemista ei pidetty juurikaan tai lainkaan merkittävänä (Sateila, 2010, 58). Voi olla, että akateemisesti koulutetut eivät ole niin kotiseutusitoutuneita, voihan tuleva työ viedä heidät minne tahansa. Toisaalta Sateilan vastaajat olivat melko nuoria, vasta muutaman vuoden omillaan olleita. Ehkä synnyinseudun merkitys kasvaa myöhemmin kun vasta saavutettu vapaus ei enää tunnu niin tärkeältä.

Louhivuoren kuorotutkimuksessa (2005) kysyttiin asiaa hieman laajemmin suomalaisilta ja etelä-

afrikkalaisilta laulun harrastajilta: kysymyksessä ”miten tärkeää kuorolaulu on sinulle seuraavien asioiden muodostamisessa” oli eräänä vaihtoehtona kansallishenki. Suomalaisten vastaus oli Likertin asteikkoa käyttäen kaksi ja puoli: vastaus oli siis jossain ei erityisen tärkeän ja melko tärkeän välillä (Louhivuori 2005, 12). Jos orkesteritutkimukseni vastausten keskiarvo laskettaisiin, lopputulos voisi muistuttaa Louhivuoren tulosta.

Kotiseudun merkitys korostui ymmärrettävästi eniten pienimmässä kunnassa, joka liittyi vuonna 2009 Raumaan. Kunnassa asuvat haastateltavat neljä ja viisi.

”Mulle on erittäin suuri merkitys, että täällä on tällainen ja tätä pidetään yllä” (H4)

”...Nyt tuntuu että on entistä enemmän (merkitystä), kun liityttiin Raumaan... on tavallaan kunnan symboli osaltaan. Täällä ollaan ja meillä on muutakin, niin kuin teatteri ja muutkin... kyllä ne nousi arvossaan vielä ylemmäs.” (H4.)

”Ja siellä on nämä raumalaissoittajat ihmetelleet, että kuinka meillä tällainen porukka täällä, ja nyt meillä on konserteissa ruvennut käymään raumalaisiakin” (H5).

Kotikunnan suuresta merkityksestä huolimatta orkesteri tekee yhteistyötä myös naapurien kanssa:

”Ja tietysti sillä on merkitystä, kun on pidetty yhteiskonsertteja (kunnan) ulkopuolisten soittokuntien kanssa, se on edesauttanut tätä lähestymistä, ei ole jääty tänne pelkästään” (H5).

Toiseksi eniten merkitystä kotipaikalla oli toiseksi suurimmalla kunnalla, jossa asuvat haastateltavat kuusi ja seitsemän. Yhteiselo ei kuitenkaan aina suju ongelmitta:

”Ehdottomasti (on merkitystä). Minun mielestäni nämä päättäjät liian vähän arvostavat meitä. Otetaan ulkopuolisia ihan turhan paljon. Sitten kun pyydetään apua, niin ei saada. Kun se menee politiikan puolelle, niin se on aina sellaista... pyytäjiä on paljon. Hyvä silti, että saadaan näinkin paljon: tilat, joissa harjoitella, palkattu johtaja... se on jo kunnan yksi suuri apu.” (H6)

”Koen ehkä itseni enemmän tarvasjokilaiseksi, ja minua on hieman vaivannut se, että ollaan kuitenkin kansalaisopiston soittokunta ja Tarvasjoen osuus on ollut sangen vaatimaton. Ei sieltä ole ollut kuin minä ja yksi toinen... ja jos joku kysyy, että missä soitan, niin sanon että Liedon orkesterissa. Kyllä se Lietoon ilman muuta...” (H7.)

Toiseksi vähiten kunnan merkitystä orkesterille ja haastateltaville kaksi ja kolme oli toiseksi

pienimmällä kunnalla, joka vielä toistaiseksi on itsenäinen kunta:

”En sanoisi että soiton kannalta... ei sitä niin voi mieltää. Ainoa on että meille on luotu suhteellisen hyvät olosuhteet ja että meidät hyväksytään.” (H2)

”Tietysti kaikki tällainen yhteissoitto, yhdessä oleminen ja muun voi mieltää jonkinlaiseksi paikalliseksi nurkkakuntaisuudeksi, ja sitä on hyvä ollakin”(H2).

”...Tietysti kun on töissä täällä ja täällä on työyhteisö, niin ehkä siinä joku pieni nurkkakuntaisuus on mutta ei mitään ihmeellisempää. Voisi ihan hyvin kuvitella, että jossakin muuallakin toimisi orkesterissa.” (H3)

Tämän soittokunnan vastaajat tuntuivatkin ymmärtävän kysymyksen varsin negatiiviseen sävyyn: he varsin selkeästi ilmaisivat, ettei soittokunnassa ollut mitään kuppikuntia tai nurkkakuntaisuutta. Vaikka tämän orkesterin kotikunta muistuttikin paljon tutkimukseni pienintä kuntaa, oli se kuitenkin vielä itsenäinen, vaikka sitä ainakin suunnittelutasolla oltiin aina liittämässä johonkin suurempaan naapurikuntaan tai kaupunkiin. Toinen ero, joka tulee myöhemmässä kysymyksessä paremmin esille, on se, että tämä soittokunta toimi myös täysin itsenäisesti rekisteröitynä yhdistyksenä eikä esimerkiksi kansalaisopiston tai muun järjestön alaisuudessa. Näilläkin seikoilla saattoi olla merkitystä melko kielteiselle vastaukselle.

Täysin vailla merkitystä kunta oli haastateltavieni ainoalle kaupunkilaiselle. Hän oli myös muuttanut toiselta paikkakunnalta kaupunkiin kymmenen vuotta sitten. Myöskään hänelle itselleen ei orkesterilla ollut merkitystä uudelle paikkakunnalle juurtumisessa.

”Satun nyt vain asumaan täällä. Ei mulla ole sellaisia tunnesiteitä tänne. Pidän tästä kaupungista kyllä kovasti. Ei vähiten tuon toisen harrastukseni, purjehduksen, takia. Vene on ollut kolmekymmentä vuotta täällä.” (H1.)

Muilla vastaajilla soittokunnan merkitys omalle kuntalentiteetille myötäili vastauksia orkesterin merkityksestä kunnalle. Vastaajille neljä, viisi, kuusi ja seitsemän orkesterilla oli huomattava merkitys identiteetille ja vastaajille kaksi ja kolme jonkin verran merkittävä. Tutkimuksen tekoaikaan Suomen kuntakarttaa oltiin muuttamassa ja kunnista oltiin muodostamassa suurempia kokonaisuuksia. Uskon tämän vaikuttaneen jonkin verran vastauksiin. Tutkimuksen kunnista kolme oli vielä itsenäisiä ja yksi oli liitetty naapurikaupunkiin.

”... kyllä se lappilaisuus ja paikkakuntalaisuus on isosta merkityksestä” (H4).

”Totta kai. Lieto itsenäisenä kuntana.” (H6.)

”Niin, luulen, että minulla on tullut vääjäämättä se, että olen enemmän lietolainen tarvasjokilaisena kuin olisin ilman orkesteria” (H7 oli muuttanut joitakin vuosia sitten Tarvasjoelta Lietoon).

5.2.6 Orkesterien ideologiset taustat

Kun ruotujakoinen sotaväki ja sen harmoniasoittokunnat (puupuhallinpainotteisia) lakkautettiin vuonna 1868, tuli pula puistokonserttien, kylpylämusiikin ja hyödyllisten huvien soittajista. Tätä vajetta paikattiin perustamalla amatööriorkestereita, joihin kapellimestarit saatiin usein noista lakkautetuista soittokunnista. Orkesterien perustajat olivat usein yksityisiä, esimerkiksi eri tehtailta saattoi olla omia orkestereita. (Jalkanen & Kurkela, 2003, 140.) Kun torvisoittokuntia alettiin todella perustaa Suomeen 1800- ja 1900-lukujen taitteessa, perustettiin ne usein seurakuntien, nuorisoseurojen tai esimerkiksi joidenkin poliittisten ryhmien toimesta. Näillä ryhmillä oli varaa hankkia soittimet, ja ne tarvitsivat myös säästävän orkesterin tilaisuuksiaan juhlistamaan ja keventämään. Torvisoittokunta oli sikäli ideaali kokoonpano, että se kuului hyvin myös ulkoilmatilaisuuksissa.

Jalkanen ja Kurkela kertovat kirjassaan, että soittajien sitoutuminen tausta-aatteisiinsa oli vaihtelevaa. Soittajista monet mielsivät olevansa isänmaan asialla, mutta yhtä suurelle osalle soitto ja soittajayhteisö olivat aatteita tärkeämpiä. Aatteellisuuden asteesta huolimatta soittamisella oli yhteiskunnallista merkitystä: kärjistäen voi todeta, että torvisoitto viimeisteli sääty-yhteiskunnan murtumisen huvielämän alueella. Soittamisesta oli tullut uusi sosiaalistumisväylä: kun ennen kisällit tai tehtaan työläiset olivat sääty-yhteiskunnan laillisen suojelun armoilla, saivat he nyt valita vapaasti toiminta- ja harrastuspiirinsä. (Jalkanen & Kurkela, 2003, 142.)

Tutkimukseni orkestereilla oli erilaisia taustavaikuttajia: vapaapalokunta, kansalaisopisto ja työväen orkesteri. Yksi orkestereista toimi rekisteröitynä yhdistyksenä ilman ulkopuolista tukijaa. Eri aatteet eivät enää kuuluneet kovinkaan selvästi haastateltavien vastauksista. Jalkanen ja Kurkela tosin mainitsevat, että jo yli sata vuotta sitten yhteisöllisyydellä oli vähintään yhtä suuri merkitys soittajille kuin ideologiallakin. Kansalaisopistoa ja VPK:ta pidettiin hyvinä ”isäntinä”, koska ne tarjosivat puitteet, kuten harjoitustilat ja johtajan palkan, ja esimerkiksi niiden toimintaan liittyviä esiintymisiä. Sen lisäksi hyvänä pidettiin sitä, että ne eivät sitoneet orkestereita mihinkään. Kansalaisopistot ovatkin kulttuuriharrastusten järjestäjänä omaa luokkaansa: tilastokeskuksen

mukaan kulttuuriala kattoi vuonna 2007 kansalaisopistojen tarjonnasta peräti 58 prosenttia (Liikanen, 2010, 34).

”Toivottavasti se vaikuttaa siten, että kaikkien on helpompi tulla. Että ei ole mikään sellainen, että ei voi tulla, jos on eri mieltä jostain asiasta. Uskon, että se on osaltaan vapauttava tekijä.” (H4)

”Me ei olla koskaan kieltäytytty menemästä esimerkiksi eri poliittisiin tilaisuuksiin, jos on soittamaan pyydetty. Me on menty puolueisiin katsomatta.” (H5)

”Ja sillai selkä suorana, että meillä on paljon maanviljelijöitä, joista oletan, että eivät ole kovin punaisen värisiä, ja silti ollaan oltu työväenyhdistyksen tilaisuuksissa ja pidetty työväenmusiikkikonsertteja, kuin myös muitakin” (H4).

”VPK tukee meitä monella tavalla: Kuljetuksissa, voidaan käyttää kaikkia VPK:n tiloja ja ollaan täysjäseniä kaikissa sen toiminnoissa. Se on erittäinkin vahvasti mukana meidän toiminnassa.” (H4.)

”Harjoitustila on ilmainen ja sitten tuo vapaa-ajanviettokekus on käytettävissä koska tahansa” (H5).

”Minusta on hyvä, kun ollaan kansalaisopistossa. Ollaan kunnan alaisena ja... Olemme kunnan palvelijoita siinä kuin joku muukin.” (H6.)

”Näkisin, että tällä hetkellä ei ole mitään ideologiaa.” (H7, soittaa kansalaisopiston orkesterissa).

Haastattelija: Mahtaisiko vaikuttaa, jos taustalla olisi jokin ideologia?

”En usko, kyllähän kansalaisopistokin yhtäläinen täällä on, se on sentään melko suuri, noin 1600 opiskelijaa. Siinä mielessä ollaan hyvällä pohjalla.” (H6.)

Selvin ideologinen tausta oli työväenyhdistyksen orkesterilla. Orkesterin johtaja näki siinä niin hyviä kuin huonojakin puolia:

”Ja sitten tommoinen aatteellinen puoli... se ei vedä enää. Soittajia se jotenkin vieroksuttaa, vaikka meidän ohjelmisto ei ole mitenkään leimallisesti työväen musiikkia.”(H1)

”Joo, meillä on vähän vanhoillinen asukin, eli meillä on punaiset takit ja koppelakit. No ulkona emme juuri soita kuin keväällä ja syksyllä, kun ilma sallii. Mutta ohjelmistossa tietysti, kun meitä ylläpitää demarien säätiö niin meillä on velvollisuus ja ilokin soittaa, siis on hienoja perinteisiä työväenmusiikkikappaleita, Taistojen tiellä ja muita sen tyyppisiä. Ja puolueiden tilaisuuksissa sitten tietysti esitetään. Työväen marssia ja... se on perinteistä.”(H1)

”Sitten olen ajatellut mielessäni, että kun tämä on työväenyhdistyksen soittokunta, niin se jo sinänsä vierottaa (nuoria soittajia), tuolla on loistavasti tuolla Kotkassa tilanne, siellä on paljon nuoria soittajia, kun he muuttivat nimen Kotkan pojiksi. Se on aika naseva, sieltä Junnu Vainion tekstipuolelta napattu, ja se on tuommoinen poliittisesti neutraali ilmaisu.” (H1.)

Neljännellä orkesterilla ei ollut mitään sidoksia mihinkään ryhmiin, se on alusta asti toiminut itsenäisesti.

” Ei mitään. Mun mielestä tämä on hyvä.” (H2)

”Ei meillä ollut alkuvaiheessa edes mitään ry:tä, että se oli ihan vapaamuotoinen. Sitten jossain vaiheessa muuttui ry:ksi.” (H3.)

”Joo siinä on tietty... se on hyvä. Siinä on vapaus ja itsenäinen toimikunta, joka tekee orkesterin hyväksi kaikki päätökset ja sitä ei muualta ohjata. Taloudelliset seikat on sitten ne, joiden takia joudutaan välillä olemaan nöyrempi.” (H2)

”Kyllä mä muistan jo ihan Olavin ajoista, Olavilla oli se periaate, että mihin vaan tilaisuuksiin voidaan mennä soittamaan, oli puolue esimerkiksi mikä vaan, ei ole mitään tällaista... olen ollut vappumarssilla soittamassa urheilupuistossa, kun pyydettiin.” (H3).

Tuo ajatus leimasi kaikkia vastauksia: oli orkesterin taustasta riippumatta minne tahansa voidaan mennä soittamaan ideologioihin katsomatta. Haastateltavan sanoin:

”Meidän porukka on älynnyt sen, että musiikki on kaikkien.” (H5)

5.3 Yhteisöllisyys

Kysymysten jako attraktioihin ja yhteisöllisyyteen on hieman keinotekoinen, koska kriteerit, jotka niitä määrittävät, ovat molemmilla lähes samat. Esimerkiksi luottamus, vuorovaikutus, sosiaalisuus, täydentävyys sekä päämäärät ja arvot ovat molempien kriteereinä. Tässä tutkimuksessa jako on tehty siten, että yhteisöllisyys-osiossa käsitellään lähinnä ryhmien sisäisiä sosiaalisia suhteita sekä haastateltavien näkemyksiä ryhmänsä toiminnasta. Lopuksi on vielä kysymys, joka käsittelee soittokuntaharrastuksen hyvinvointivaikutuksia.

5.3.1 Soittajien sosiaalisen taustan merkitys

”Tavallisesti soittokuntalaiset olivat rahvasta, ruukkilaisia ja maanviljelijöitä. Johtajiksi palkattiin ammattimuusikkoja, eteenkin sotilassoittajia, jos heitä oli saatavilla.” (Jalkanen & Kurkela, 2003, 141). Tällainen oli soittajien tausta 1800-luvun lopussa. Tilanne on varmaankin muuttunut vuosien saatossa; kanssasoittajien taustalla ei ainakaan nykyään tunnu olevan merkitystä. Vaikka harjoitustauoilla ja esiintymisten tauoilla keskusteltiinkin monenlaisista asioista, eivät työasiat ainakaan vastausten perusteella näyttäneet olevan kovin tärkeällä sijalla.

Ammatillisesti laajaa soittajapohjaa kuitenkin arvostettiin:

”Se on näiden kuorojen ja tällaisten kanssa sama juttu, se on mielestäni erinomaisen suuri asia, että siellä on professori ja maalari tasavertaisina” (H7).

Vain yksi vastaus poikkesi edellisistä:

”...se on hyvin homogeeninen, siis myönteisessä mielessä, toi porukka. On tärkeää heille myös seurustella.” (H1)

Haastateltavien mukaan tilanne oli myös pysynyt samankaltaisena yhtä orkesteria lukuun ottamatta.

Haastattelija: Onko tilanne muuttunut?

”Ei se meidän kohdalla ole muuttunut, kun se lähtökohta oli jo sellainen, että ei oteta mitään poliittista väriä, niin se on saman tien sitten tämmöiset ammattitaustat ja muut ovat jääneet taka-alalle” (H3).

”Itse asiassa ei ole kovin paljon muuttunut miksikään” (H5).

”Ei minun aikana” (H1).

”Kyllä voisi ajatella, että se on muuttunut sillä tavalla, että ensin tuli koulutoimenjohtaja ja sitten diplomi-insinööri, kyllä siinä on tapahtunut sellaista... ihan vaan harrastuspohjan takia. Niin kuin sanoin, se on vaan ihan hyvä asia, että ollaan tasaveroisia, mutta pakko nähdä, että näin se on muuttunut. Ja nää opettajatkin on yksi juttu mun mielestäni (kaksi opettajaa). Muutos on ollut kyllä sellainen, että... kun esimerkiksi Vesalan sisarukset tuli meille (trumpetti ja klarinetti) niin se oli valtavan iso asia meille, oikein huippuhyvä. Ja tietysti näitä hyviä soittajia on muitakin paljon.” (H7.)

Seitsemännen haastateltavan näkemystä tukee tutkimus, jonka mukaan nykyään soittoharrastus on lisääntyvästi akateemisesti kouluttautuneiden ja ylemmän asteen toimihenkilöiden harrastus

(Liikkanen et al., 2004, 120). Miksi tilanne näkyi vain yhdessä orkesterissa? Yhtenä syynä saattoi olla se, että tuo kyseinen kunta oli lähellä suurehkoa kaupunkia ja toimi näin ”nukkumakuntana”: asutaan maalla ja käydään naapurikaupungissa töissä. Tämä seikka saattoi lisätä korkeammin koulutettujen määrää tässä soittokunnassa. Työväenorkesteri ei ehkä houkuta johtajansa näkemyksen mukaan muuntaustaisia soittajia, ja muut kaksi kuntaa olivat ehkä liian kaukana suuremmista keskuksista toimiakseen ”nukkumakuntina”.

Kaikki haastateltavistani korostivat monipuolisen taustan hyviä puolia. Sateilan tutkimuksessa Puhkupilliorkesterissa huomattava osa oli samaa koulutustasoa, mutta tämä johtuu varmaankin Puhkupillien luonteesta opiskelijaorkesterina. Arviointikriteereistä samankaltaisuus toteutui kyllä, ei tosin konfirmistisuutena eli yhdenmukaisuutena vaan samanlaisena suhtautumisena harrastukseen, sen päämääriin ja arvoihin. Ulkoisesti konfirmistisuus näkyikin lähinnä yhtenäisenä vaatetuksena esiintymistilanteissa. Esiintymisasut liittyvätkin Jalkasen ja Kurkelan näkemykseen soittokunnista uutena sosiaalistumisväylänä (Jalkanen & Kurkela, 2003, 142). Vaikka esiintymisasut ovatkin ennen kaikkea orkesterin edustusasuja ja antavat näyttävyyttä, peittävät ne samalla kaikki sosiaalisen taustan merkit. Kaikki näyttävät samalta, niin professorit kuin maalaritkin.

”Se on näiden kuorojen ja tällaisten kanssa sama juttu, se on mielestäni erinomaisen suuri asia, että siellä on professori ja maalari tasavertaisina” (H7).

”Hyvä yhteisö auttaa jokaista jäsentään toteuttamaan omaa yksilöllisyyttään ja yksilöiden erilaisuus tuo yhteisöön sitä energiaa, jolla yhteisöllisyyttä voidaan rakentaa. Erilaisuuden hyväksyminen on yhteisöllisyyden perusta”. (Manka & al., 2007.)

Tässä mielessä hyvä yhteisö onkin luonteeltaan horisontaalinen eikä vertikaalinen, ovat soittokunnat sitten luonteeltaan kollektivistisia tai individualistisia. Horisontaalinen kollektivismi korostaa empatiaa, sosiaalisuutta ja yhteistyötä, horisontaalinen individualismi puolestaan itsenäisyyttä muista ja uniikkiutta (Triandis, 2002, 140).

5.3.2 Soittokuntien sukupuolijakauma

Kysymyksessä kolmetoista tiedusteltiin orkesterien sukupuolijakaumaa. Tutkimuskohteenani se liittyi edelliseen kysymykseeni soittajien ammattitaustoista. Haastateltavani olivat kaikki miehiä, koska soittokuntaharrastus oli pitkään lähinnä miessoittajien varassa: ”...lukuisista valokuvista

voidaan päätellä, että nuorison, poikien ja nuorten miesten, osuus soittokunnissa oli vähintään puolet. Nuoria naissoittajiaakin oli joskus mukana.” (Jalkanen & Kurkela, 2003, 142). Nuoria naissoittajia on ollut edelleenkin jonkin verran mukana, mutta haastateltavien mukaan vasta viimeisinä viitenätoista vuotena on soittokuntien riveihin tullut aikuisia, jo työelämässä olevia naisia eikä enää vain koululaisia tai opiskelijoita.

”Käynyt vaan... muttei ole jäänyt varmaan, on se muuttunut olennaisesti joo” (H7).

Toisaalta Liikanen & al. toteaa kirjassaan, että vaikka 75-vuotiaiden miesten yhtyesoittoharrastus on lisääntynyt (noin seitsemän prosenttia kuuluu johonkin yhtyeeseen), niin samanikäisiä naisia ei ole yhtyeissä lainkaan (Liikanen & al., 2004, 120).

Melkein kaikkiin tutkimuksen orkestereihin oli tullut naissoittajia viimeisen viidentoista vuoden aikana, ja nykyisellään heitä oli noin kolmasosa soittajista. Työväenyhdistyksen orkesterissa oli vain yksi naissoittaja.

”Miesvaltainen, mutta molempia sukupuolia on. Noin yksi kolmasosa on naisia.” (H4.)

”Noin yksi kolmasosa on naisia” (H6).

”Olisikohan miehiä noin kaksi kolmasosaa” (H2).

”No silloin aluksi kahdeksankymmentäluvun alussa oli pelkkiä miehiä. Kuka mahtoi olla ensimmäinen... se oli varmaan Tuula.” (H3.)

”Aikuispuolella se on toki muuttunut, että naissoittajia ei ole koskaan ollut niin kuin tällä hetkellä. Miesvaltainen se on ollut lähes aina.” (H4.)

Kuten ammattitaustojenkin kohdalla, näissäkin vastauksissa monipuolista soittajistoa pidettiin yksinomaan positiivisena asiana: enää ei liikuta vain ”jätkäporukoissa”.

”Kiva kun on käyty noilla konserttireissuilla kuuntelemaan, niin on tytöt tulleet sinne mukaan, että ei ne ole mitään jätkäreissuja” (H5).

”Kiva, kun tytöt on tulleet sinne mukaan, ja heidät on otettu ihan täysivertaisina tietenkin. Ja he ovat kokeneet, että ovat yksi meistä.” (H5)

Joidenkin mielestä tilanne ei ollut vielä täysin vakiintunut, ja pelkona oli luisuminen takaisin

”jatkäryhmiksi” ja vain iäkkäämpien harrastukseksi.

”Toihan on myös, että kun on tällaisia vanhoja äijiä aika iso lauma... se on hyvä asia, että nuoret ovat kuitenkin olleet. Se on hiukan vaara, jos tänne tulee joku nuori ja täällä on vain iäkkäämpiä ihmisiä, niin sitä voisi vähän vierastaa.” (H7.)

”Ja vanhoilla on kuitenkin ne määrätty kappaleet joita halutaan soittaa, siinä on johtajalla aikamoinen vastuu siitä, että kaikille olisi jotkin. Siinä täytyy se ajatus olla sitten.” (H6.)

”...meidän tärkeimpiä toimintoja tämä nuorisotyön tekeminen. Ilman sitä ei ehkä oltais enää hengissäkään. Omien soittajien kasvattaminen on kaiken A ja O.” (H4.)

5.3.3 Soittokuntien sosiaaliset suhteet

Kysymyksissä 14, 15 ja 16 kysyttiin soittajien sosiaalisista suhteista soittokunnissa. Vastauksista kävi ilmi, että kaikki kävivät harjoituksissa ensisijaisesti soittamassa. Mahdollinen tutustuminen muihin ja muu keskustelu tapahtui tauoilla ja esiintymismatkoilla. Tästä tärkeysjärjestyksestä huolimatta mainittiin myös tapaus, jossa yhteisöön luonteeltaan sopimatonta ihmistä pyydettiin lopettamaan. Koheesioltaan korkeiden yhteisöjen ongelma voi olla myös ”sisäänpäinlämpiävyys” ja epäily ulkopuolisia kohtaan. Tietenkään asian ei tarvitse tässä tapauksessa olla niin, kyseisen soittokunnan johtaja mainitsi niin käyneen vain kerran hänen aikanaan.

”Kyllä me niinkuin omaa perhettä ollaan, sitten kun tulee joku uusi soittaja, niin kyllä se otetaan avosyliin vastaan” (H5).

”Juu ja esitellään, mutta soittotilanteessa jokainen keskittyy omaan soittoon, mutta kyllä vapaa-ajalla ja tauoilla sitten... Pyritään ottamaan täysillä uusi henkilö mukaan. Ja ollaan me sen verran tarkkoja, että jos havaitaan, että joku henkilö ei luonteeltaan sovi meidän porukkaan, niin kyllä on tällaista raakkausta tehty, että jos näyttää, että koko soittokunta rupeaa kärsimään, niin mieluummin luovutaan yhdestä soittajasta. Näinkin on käynyt. Se on erittäin harvinaista, yksi tapaus mun aikana. Sekin pyritään tekemään mahdollisimman fiksusti.” (H4.)

”Ei harjoituksissa paljon tutustu, se on niin tiukkaa, mutta sitten on näitä esiintymisiä, kun on näitä väliaikoja, kun odotellaan, niin siellä on ihan kiva jutella” (H6).

Vaikka haastateltavien mukaan kaikkien kanssa oltiin tekemisissä eikä klikkiytymistä ollut havaittavissa, niin jonkin verran kanssakäymiseen vaikuttivat kuitenkin esimerkiksi instrumentti ja

ikä. Luonnollisesti helpommin tutustui samaa instrumenttia soittavaan henkilöön, koska todennäköisesti istui hänen vieressään. Suunnilleen samanikäisten kanssa oli myös luontevaa olla enemmän tekemisissä, sillä elämänpiiri ja arvot olivat yhteneväisemmät kuin kovin eri-ikäisillä.

”En osaa tuohon vastata. Ei siellä mitään klikkiytymistä ole. Maalaiskunnassa kaikki tuntevat toisensa.” (H5.)

”Oikeastaan kaikkien kanssa ollaan tekemisissä, siihen pyritään. Ei siellä juurikaan kuppikuntia ole.” (H2.)

”Ei ole kuppikuntia. Tietenkin voi sanoa sillä tavalla, että semmoisiin, jotka on vähän omaa ikäluokkaa ja sitten ovat olleet suurin piirtein yhtä kauan orkesterissa, niin on vähän enemmän kanssakäymistä orkesterin ulkopuolella kuin ihan uusimpien kanssa.” (H3.)

”Mitenkä tuohon nyt vastaisi, keitä siinä vieressä nyt istuu... jos ajatellaan tätä sosiaalista puolta orkesterin ulkopuolella, ei siinä (kanssakäymisessä) ole eroa, mutta tietysti jotenkin siinä, kun viikoittain siellä sitten istuu vierustoverina, niin oppii tietämään ja suhtautumaan tietyllä tavalla. Aika kauan meilläkin tuo istumajärjestys on ollut sama.” (H3.)

”Kyllä siinä tietenkin sillä lailla läheisemmäksi tuntee ainakin sen vierustoverin, mutta keikoilla tutustuu muihinkin, huilistin viereenkin voi istuutua ” (H6).

”... kyllä minun kohdallani se on enemmän ne stemmakaverit” (H7).

”Yhteisöllisyys ja sen jäsenten välinen vuorovaikutus synnyttävät sosiaalista pääomaa, joka voidaan ymmärtää sellaisina yhteisöllisinä piirteinä, jotka vahvistavat yhteisön toimintaa edistävää luottamusta, vastavuoroisuutta ja verkostoitumista” (Manka & al. , 2007).

Luottamuksen ja verkostoitumisen kehitys tapahtui juuri tutustumalla muihin soittajiin. Luottamus näkyi esimerkiksi rohkeutena harjoituksissa, kun mahdollinen väärinsoittaminen ei aiheuta häpeän tunnetta ja onnistuneita suorituksia kehuaan. Sateila (2010) käsitteli luottamusta muun muassa soittajien välisten keskustelunaiheiden pohjalta: mistä ja miten henkilökohtaisista asioista voi puhua yhteisössä. Itse näkisin luottamuksen tarkoittavan nimenomaan yhteisön toimintaan liittyvää ominaisuutta. Verkostoituminen näkyi esimerkiksi yhteisinä kyyteinä, sijaissoittajien saamisena esiintymisiin sekä yhteisinä vapaa-ajan aktiviteetteina. Yhteisen vapaa-ajan vietto vaihteli soittokunnittain. Joillakin ryhmillä oli enemmän säännöllisiä aktiviteetteja, esimerkiksi risteilyjä, jotkut tapasivat vain sattumalta. Esimerkiksi yhteiset matkat katsottiin yhteisöä tai kahden välisiä suhteita lujittaviksi.

”Kyllä tietysti omalla kohdalla se on satunnaista. Sitten on tietysti... meillä on soittajistossa sellaisia, jotka haluaa järjestää kotona tällaisia yhteisiä... nähdään sitten siellä.” (H2.)

”Ei kovin paljon, mutta joskus on istuttu jonkun kanssa vierekkäin valtuustossakin” (H6).

”Yksi soittaja on ollut meillä asentamassa lukkoja ja tällaista” (H6).

”Sellaiset kuin esimerkiksi Saksan matka oli sellainen sauma, joka jätti jälkeenkäinkin päin vielä suhteita kämppekaveriin jne., joita muuten ei olisi ollut.” (H7)

”Käydään kerran vuodessa risteilyllä ja pidetään joulujuhlaa, ja pauseilla tulee tietysti juteltua” (H1).

”Jonkun verran (yhteydessä). Jo pelkästään ammatin takia tulee joskus soiteltua. Ja kyllä uskon, että aika paljonkin ollaan keskenään. Vaihtelee tietysti henkilöiden välillä...” (H4.)

”Ja riippuu siitä, että asutaan eri paikoissa kuitenkin, niin välimatka on sellainen, että ei olla sillai tekemisissä.” (H5).

”Niin ja ollaan me Imatrallakin käyty (big band- festivaalit). Soittokunnan kanssa pyritään vuoden tai kahden välein käydä tällaisissa... tattoo- tai big band -tapahtumissa. (H4)

5.3.4 Haastateltavien roolit soittokunnissa

Kysymyksissä 17 ja 18 tiedusteltiin haastateltavien näkemyksiä omasta roolistaan orkesterin sisällä. Toteutuiko esimerkiksi vastavuoroisuuden periaate, jossa ryhmän jäsenet antavat omat kykynsä yhteisön käyttöön pyyteettömästi. Heidän pitäisi kuitenkin saada myös jotakin takaisin. Taloudellinen hyöty tosin kuuluu lähinnä vaihdantateoriaan eikä vastavuoroisuusteoriaan. Myös tarpeiden tyydyttämisen ja täydentävyyden tulisi näkyä vastauksissa, jos ryhmä on toimiva. Kauppilakin on maininnut kirjassaan samanlaisuuden ja täydentävyyden tärkeinä toimivan ryhmän kriteereinä (Kauppila, 2005, 171). Samanlaisuudella katsoisin soittokuntien tapauksessa tarkoitettavan lähinnä samoja päämääriä ja arvoja, eikä niinkään liiallista konfirmistisuutta. Jossain määrin samanlainen orkesterin ulkopuolinen arvomaailma toki saattaa näkyä. Esimerkiksi tutkimukseeni osallistuneen työväenyhdistyksen soittokunnan soittajien taustan johtaja arveli olevan työväentaustainen. Tosin jo alkuaikoina ideologisiin orkestereihin liitettiin usein vain soittamisen ja sosiaalisuuden vuoksi (Jalkanen & Kurkela, 2003, 156).

Olen käsittellyt tämän kohdan vastauksia siten, että erotan johtajien ja soittajien vastaukset erilleen.

Erilaiset roolit vaikuttivat varmasti vastauksiin. Haastateltava numero viisi on toiminut johtajana, mutta viimeiset viisitoista vuotta hän on ollut vain soittajana ja siksi lasken hänet tässä soittajiin.

Soittokuntien johtajat näkivät roolinsa melko suurena ja vastuullisena, mikä tehtävän luonteesta johtuen oli ymmärrettävää. He saivat joskus apua esimerkiksi ohjelmistotoimikunnalta ja olivat näin vuorovaikutuksessa muiden kanssa, mutta muuten he kokivat osuutensa tärkeänä. Huolen aiheena oli lähinnä se, mistä saadaan seuraajat, kun he joskus lopettavat. Haastateltavat näkivätkin itsensä osana soittokunnan jatkumoa ja orkesterin olevan ikään kuin perintönä aiemmilta johtajilta. Tästä "yhteisestä omaisuudesta" on tietenkin pidettävä myös huolta, jotta se tulevillekin johtajille olisi yhtä arvokas. Aiemmin mainittu uusien soittajien taidon kohoaminen musiikkiopistojen myötä on tietysti hyvä asia, mutta ovatko he valmiit panostamaan soittokuntatoimintaan yhtä paljon kuin nämä "viimeiset mohikaanit" (haastateltavan ilmaus)? Esimerkiksi taloudellisesti työ ei ole niin kannattavaa, että se toimisi vahvana attraktiona. Jotkut olivat myös selvästi ylpeitä asemastaan soittokunnan johtajina. Rooli saattoi toimia siis myös statussymbolina. Yksi ryhmäteorioista onkin vaihdantateoria, jossa yksilö antaa osaamisensa ryhmän käyttöön ja saa vastineeksi juuri esimerkiksi statusarvon (Rossi, 2012). Kaikki kuitenkin kokivat vastavuoroisuuden toimivan, eli vaikka he panostivat orkesteriin paljon, he kuitenkin saivat myös jotain takaisin.

Kaikki johtajat myös kokivat olevansa yhteisön täysivaltaisia jäseniä. Vastaukset kysymykseen 18 olivat kaikilla varsin lyhytsanaisia, useimmiten vain pelkkä vakuuttava "kyllä". Muihin vastauksiin verraten tämän voisi tarkoittaa sitä, että näiden yhteisöjen sosiaalisuus, vuorovaikutus ja jäsenten välinen luottamus oli niin vankalla pohjalla, ettei asiaa tarvitse enempää pohtia tai selvittää.

"...Kyllä mä näkisin meidän molempien (johtaja ja varajohtaja) roolin hyvinkin tärkeänä. Jos jompikumpi meistä lopettaa tai rupeaa hiipumaan, niin kyllä orkesterikin sitten alkaa hiipumaan. Olemme kumpikin sillä tavalla avainasemassa. Minä tällä hetkellä tietysti, kun johdan, mutta olemme molemmat erittäin tärkeitä. Me olemme viimeisiä mohikaaneja siellä, sellaisia vanhempia. Mun veli on toinen perustajajäsen, sitten alkaa olla tätä vähän nuorempaa. Vanhempia alkaa jäädä pois." (H4)

"Tämä johtajan homma on sellaista psykologin hommaa siinä mielessä, että joutuu katsomaan, miten kukin pärjää ja mitä voi vaatia. Toisilta voi vaatia enemmän kuin toisilta." (H4.)

"No kyllä mä olen ainakin saamapuolella. Ainakin tuntuu siltä. Soittajat on niin uskollisesti ja vahvasti siinä mukana." (H4.)

"No kaikki taiteellisen toiminnan ulkopuoliset jutut tulee kyllä johtokunnalta. Vähän vaikea sanoa, mä olen

saanut olla auktoriteetti, se on ollut minulle näin pitkän uran prassissa tehneenä yksi tärkein juttu, että olen saanut olla rauhassa. Tietysti otan konsulttiapua ja mulle tullaan ehdottamaan materiaalia ja sovituksia. Oikeastaan olen saanut päättää itse." (H2.)

Haastattelija: Painaako vastuu?

"Kyllä tuosta vastuusta, niin kyllä se painaa se vastuu. Joskus se oli tosi suuri, painolastikin, mutta tällä hetkellä mä osaan sen kanssa elää." (H2.)

Haastattelija: Puskiko esiintymiset päälle vai mikä siinä painoi?

"Että taso säilyisi sellaisena kuin itse pystyy hyväksymään, sehän se vastuu on. Ja pitää voida nähdä puolen vuoden päähän ainakin." (H2.)

Haastattelija: Entä millaisena näet oman roolisi orkesterissa?

"Harjoittajana. Siis tuollaisia yleismusiikillisia totuuksia yritän saada menemään läpi. Puhtauden ja rytmin harjoittelua ja että se terminologia tulisi tutuksi." (H1.)

Haastattelija: Päättkö yksin materiaalin vai onko joku toimikunta...?

"Ei, meillä on erittäin suuri nuotisto, jonka tuntee kauan nuotistonhoitajana ollut kaveri, ja hän tekee ehdotuksia, ja yhdessä sitten katsotaan sitä matskua läpi ja siitä mä valkkaan sitten" (H1).

"Kyllä minä koen, että olen yksi heistä, mutta tuollaisiin hallinnollisiin toimiin en puutu" (H1).

Kaikki soittajat kokivat olevansa tasaveroisia yhteisön jäseniä muiden joukossa. Vastuun tuntemusta lisäsi esimerkiksi soittokunnan taloudenpito, josta huolehtijaa voisi työlleen omistautumisessa verrata jo johtajiin. Kyseinen henkilö oli myös eräänlainen orkesterin "päällysmies". Vastuutaan, tai ainakin huoliaan, hän saattoi tosin jakaa toisten kanssa, mikä sekin on esimerkki toimivasta luottamuksesta ja vuorovaikutuksesta. Vastuun tuntemusta lisäsi myös se, jos edusti yksinään jotain instrumenttia. Tällöin monet käytännön seikat, esimerkiksi esiintymiset, lisäsivät vastuuta. Negatiivisimmillaan joku koki olevansa eräänlainen "passailija": hän koki, etteivät hänen taitonsa aivan riittäisi. Tällaisessa tilanteessa ohjelmisto pitäisikin suunnitella siten, että kaikille löytyisi sopivan vaativaa soitettavaa. Myös sairastelun takia väliaikainen harjoituksista poisjääminen koettiin raskaaksi.

Haastattelija: Millaisena näette oman roolinne orkesterissa?

"Mä olen yksi soittaja muiden joukossa" (H5).

"Tällä hetkellä mulla on ainakin plus-miinus-nolla (sairastelun takia)" (H6).

Vastaa edelliselle: "Onhan sulla nämä juoksevat asiat" (H7).

"Huolehdin tileistä ja muuta. Mä olen vähän katkera itselleni, hirveä hinku olla mukana, mutta kunto ei kestä. Katsotaan nyt, jos vielä löytyisi lääkkeit." (H6.)

"Tuli mieleen, kun tänään aamutohtorissa oli tämmöisestä täydellisyyden tavoittelusta, perfektionismiongelmasta. Siinä oli, että perfektionisti ei pysty siihen, mitä tavoittelee, ja sitten ei viitsi enää ollenkaan vaan masentuu ja lamaantuu, ja mä olen huomannut omalla kohdallani semmoisen, että jos en sitä satsia kerta kaikkiaan pysty soittamaan, niin tulee kyllä sellainen olo, että kyllä tämä on ihan ylivoimaista, motivaatio kärsii. Sitten taas, kun osaa ja toimii, niin... roolini on enemmänkin sellainen passailija." (H7.)

"Mä olen ollut sellainen kuunteleva osapuoli ja koettanut olla siinä sitten... Soittoja tulee aina silloin tällöin joistain asioista: jos on jotain korjattavaa tai..." (H6.)

"Hän on kyllä minullekin soittanut, kun on ollut jotain ikävää, jos pitäisi löytää ratkaisu, että kuinka paljon pyydetään (esiintymispalkkiota) tai jotain, ollaan yhdessä puhuttu siitä" (H7).

"Talousasiat on ehkä inhoittavimpia asioita, mitä mulla on ollut" (H6).

Haastattelija: Koetteko tilanteen tasapainoisena, saatteko yhtä paljon kuin annatte?

"Kyllä mä ainakin saan paljon enemmän kuin annan" (H6).

"Saamapuolella ollaan" (H7).

"Sama juttu. Tulee tosin joskus sellaisia sovituksia, että on niin kiharaa tekstiä, ettei tahdo aivot pelata. Tämä on kuitenkin harrastus." (H5.)

"No mulla on tuo baritonisoitin ja meillä on koko tämän 30 vuoden ajan ollut vain yksi baritoni, eli siinä mielessä, kun se nyt on suhteellisen tärkeä soitin, vaikka takarivin soitin onkin, jotenkin se vastuu on kyllä... Nythän meille on tulossa, ja on ollut jo mukanakin, toinen baritoni, mutta hän on tällä hetkellä armeijassa. Mutta ihan kiva olisi saada vähän sitä vastuuta jaettuakin." (H3.)

Haastattelija: Painaako vastuu?

"Ei se paina, mutta noin käytännön asioissa" (H3).

5.3.5 Soittokuntien sisäinen avoimuus ja yhteistyö muiden kanssa

Soittokuntia pidettiin haastatteluissani varsin avoimina yhteisinä. Tämäkään kysymys ei juuri kirvoittanut pidempiä kommentteja, asiaa pidettiin selvänä. Kommunikaation koettiin toimivan hyvin soittokunnan sisällä ja esimerkiksi esiintymisiin liittyvän informaation katsottiin niin ikään kulkevan uuden teknologian ansiosta jouhevasti. Klikkiytymistä ja kuppikuntaisuutta ei haastattelujen mukaan ollut. Johtajat pitivät taiteellisen johdon itsellään, mitään ohjelmistotoimikuntia ei tutkimuksen orkestereissa ollut. Kaikki kuitenkin vakuuttivat kuuntelevansa myös muiden ehdotuksia. Hallinnollisiin asioihin johtajat eivät puuttuneet tai olivat yhteistyössä toimikuntien kanssa.

"Ei mitään klikkiytymistä. Se (orkesteri) on sen verran pieni, noin viisitoista henkeä." (H1.)

"Kyllä minä koen että olen yksi heistä mutta tuollaisiin hallinnollisiin toimiin en puutu" (H1).

"Nyt varsinkin tietokoneaikana tällainen käytännön informaatio on ruvennut kulkemaan erittäin hyvin, kaikilla on kaikki tiedossa ja meillä on ollut hyvät tiedottajat. Eikä tunnu, että nyt jäin jostain ulkopuolelle." (H3.)

"No kaikki taiteellisen toiminnan ulkopuoliset jutut tulee kyllä johtokunnalta... Tietysti otan konsulttiapua, ja mulle tullaan ehdottamaan materiaalia ja sovituksia." (H2.)

"Kyllä meillä puhutaan erittäin avoimesti" (H4).

"Kyllä. Jokaisen mielipidettä kuunnellaan, kappalevalinnoissa ja muutenkin." (H5.)

Haastattelija: Miten ne valitaan?

"Pääasiassa hän ne päättää, koska hän käy myös muissa soittokunnissa soittamassa. Saa virikkeitä." (H5.)

"Kyllä sinne muutkin tuo kappaleita" (H4).

Yhdessä orkesterissa oli havaittu vähän myös selän takana tapahtuvaa puhumista. Tämän havaitseminen saattoi johtua siitä, että haastateltavana oli orkesterin "isähahmo", jolle saatettiin purkaa huolia.

Haastattelija: Onko tämä yhteisö teistä riittävän avoin? Puhutaanko asiat avoimesti vai

koetteko, että informaatio kulkee omia reittejään?

"Se on ihan, että mistä informaatiosta halutaan puhua, mutta... mitä tähän vastaisi?" (H6)

"Mä olen sen verran sinisilmäinen tyyppi etten juurikaan huomaa, että olisi mitään sellaista selän takana puhumista. Minusta on ihan riittävän avoin." (H7.)

"Kyllä mä tykkään, että se on avointa, mutta kumminkin mä saan niitä soittoja mitä ei aina toivoisi tulevan. Ihmisiä me kaikki ollaan ja joillakin on kovat mielipiteet. Näistä veteraaniasioista on tullut paljon negatiivistakin, miksei menty sinne ja tänne, ja mun on vaikea selittää, jos kerran hinnoista ei sovita. Ja jonkun sanomiset... kyllä tässä on sellaisia tietenk... inhottavia asioita." (H6.)

Haastattelija: Selän takana tapahtuvaa...?

"Sitä juuri" (H6).

"Mutta silloin, kun ollaan koolla, niin se on kyllä toiminut erittäin hyvin. Ehkä olisi parempi riidellä avoimesti, jos on aihetta. Koen aina ahdistavaksi jos tulee riita: Sellaista on ollut niin mitätön määrä keskiviikkoiltais... mutta on se selvä, että kun on ihmisistä kyse." (H7.)

Nämäkin negatiiviset piirteet liittyivät oikeastaan soittokunnan ulkoiseen toimintaan, lähinnä esiintymisiin ja taloudellisiin seikkoihin, eivät niinkään soittajien väliseen kanssakäymiseen.

Yhteistyötä eri soittokuntien kanssa harrastettiin vaihtelevasti, säännöllisestä yhteistyöstä varsin vähäiseen. Vaikuttikin siltä, että ryhmien sosiaalisuus jäi joskus ryhmän sisäiseksi ominaisuudeksi. Ulkopuolisia kontakteja ei juuri kaivattu, vaikka verkostoitumista pidettiin tärkeänä. Syitä vähäiseen yhteistyöhön olivat esimerkiksi ajan ja rahan puute. Mitään selvää jakoa ei johtajien ja soittajien vastausten välillä ollut, molemmissa ryhmissä yhteistyö katsottiin riittäväksi tai liian vähäiseksi. Toisaalta yhteistyötä esimerkiksi kuorojen kanssa orkesterien sijaan pidettiin mahdollisena. Näin saataisiin aivan erilaiset ryhmät yhteen ja ilmaisu monipuolistuisi. Positiivisiksi seikoiksi yhteistyössä nähtiin oman tason vertailu muihin, mahdollisuus suurempiin kokoonpanoihin sekä työtaakan keveneminen konserttiohjelman jakamisen vuoksi. Jos soittokuntien toiminnan takana oli joku voimahahmo, niin myös soittokuntien välinen yhteistyö järjestyi tällaisten asialle omistautuneiden ansiosta. Haastatteluissa tällaisina voimahahmoina mainittiin esimerkiksi Turun konservatorion vararehtori, trumpetinsoiton opettaja Reijo Borman.

"Silloin alkuaikoina oli tämä SULASOL-toiminta (Suomen laulajain ja soittajain liitto, perustettu vuonna 1922), silloin oli jotain tällaista, mutta ei paljon mitään. Kyrö ja Lieto yhdistivät soittajansa, niin saatiin isompi orkesteri." (H6.)

"En mä itse pidä sitä (yhteistyötä) kovin tärkeänä" (H7).

"En mäkään ehkä soittokuntaa, mutta esimerkiksi jonkun kuoron kanssa voisi..." (H6)

"On joskus tehty kylläkin matkan varrella, se Salon produktio oli silloin kerran" (H3).

"Ja sitten oli puolalainen orkesteri. Sen kanssa tehtiin yhteistyötä. He olisi halunneet olla jatkossakin enempi yhteydessä. He tulivat Unkariin katsomaan (orkesteria)." (H2.)

"Pitäisi olla enemmän tietysti (yhteistyötä) mutta se tämä realiteetti, aikapula, siihen se aina törmää" (H2).

"Sais olla tietty enemmän. Kiva aina nähdä ja verrata omaa tasoa muihin ja näin. Ja vaikka soittaa joskus jossain isommassakin orkesterissa. Onhan nyt nämä Turun puhallinmusiikkijuhlien orkesteri, joka nyt taas keväällä sitten... sinne voi mennä, jos tykkää isommassa orkesterissa soittaa." (H3.)

"Ei oikeastaan muuta kuin tuo Reijo Borman tuolta konsikselta, hän kerää keväisin sellaista... (sama orkesteri, josta edellisessä lainauksessa puhuttiin) yhteisesiintymisiä on ollut nyt kahtena vuonna. Ja sitten kirjaston pihalla on se Vaskiviikko." (H1.)

Haastattelija: Entä muiden työväenorkesterien kanssa?

"No siitä on ollut puhetta, että nimenomaan näiden Kotkan poikien kanssa pidettäis konsertti, Kotkassa ensin ja sitten Turussa. Se tapahtuu vielä tässä jossain vaiheessa." (H1.)

"Kyllä sitä sais olla (enemmän), koska silloin sais tosi ison orkesterin ja se olis soittajillekin mielenkiintoista tutustua muihin, mutta se on vähän rahakysymys, mutta kyllä tuo saadaan tapahtumaan jossain vaiheessa" (H1).

"Voisi sitä enemmänkin olla" (H5).

"Voisi olla, mutta kyllä sitä tähän tasoon nähden on ihan riittävästi. Tulee aika vastaan. Ne soittajat, joilla soittotaso ja aika riittää, käyvät muissakin orkestereissa soittamassa." (H4.)

5.3.6 Soittokuntatoiminnan negatiiviset piirteet

Kun joukko ihmisiä kokoontuu säännöllisesti yhteen, tulee eteen väistämättä myös

ristiriitatilanteita: näkemyseroja tai vain esimerkiksi väsymyksestä johtuvaa kiukuttelua.

”Sosiaalisella pääomalla voi olla myös kielteisiä vaikutuksia. Jos yhteisöllisyys ei siedä erilaisuutta, se voi olla myös sulkevaa ja kapeuttavaa. Tiiviit sosiaaliset suhteet voivat aikaansaada myös ei-toivottuja ilmiöitä, kuten kiusaamista, kateutta ja kuppikuntaisuutta.” (Manka & al. 2007.)

Ajatus siitä, että jokin toiminta, vaikka sitten niin positiiviseksi haastateltavien mielestä koettu asia kuin soittokuntatoiminta, olisi pelkkää päivänpaistetta, tuntuu kovin utopistiselta. Lähtökohtaisesti kaikki haastateltavat kokivat kuitenkin orkesterissa soiton miellyttäväksi ja enemmän positiivisia kuin negatiivisia seikkoja sisältäväksi. Kaikki ovat mukana vapaaehtoisesti, mikä varmaankin vaikutti tähän tulokseen. Sama ilmiö näkyy joskus myös ammattimuusikoissa: keikkamuusikoista koottu ryhmä on usein työhönsä positiivisemmin suhtautuva kuin vastaavassa tehtävässä oleva vakiokokoonpano. Enemmän negatiivisia seikkoja löysivät johtajat. Hekin kokivat eräät kapellimestarien velvollisuudet ja vastuun raskaammaksi, eivät niinkään soittajien kanssa työskentelemisen ja sosiaalisen pääoman.

"Se on tämmöinen... joskus tulee suunnaton kiire ja paine saada jotain valmiiksi, se on se. Ja sitten koska kalenteriin joudutaan puolen vuoden päähän merkkamaan ja siihen tulee joku pakollinen (esiintyminen), mikä joudutaan tekemään siinä yhteydessä, tulee ikään kuin yhteen klimppiin paljon tavaraa, niin se on se negatiivinen, mutta muuten kaikki harrasteet ovat samanlaisia." (H2, johtaja.)

"Se on aina tietysti, että kun soittaja tulee vanhaksi eikä ymmärrä jäädä pois. Tällainen huomauttaminen on vähän ikävä piirre ja velvollisuus." (H4, johtaja.)

"Ongelma on toi ikärakenne. Ja sitten tommoinen aatteellinen puoli... se ei vedä enää. Soittajia se jotenkin vieroksuttaa, vaikka meidän ohjelmisto ei ole mitenkään leimallisesti työväenmusiikkia." (H1, johtaja.)

"Joo ainoastaan se porukan vähyys, se että se ei ole partituurin mukainen. Siellä pitää käyttää mielikuvitusta aika lailla, että saisi sen soimaan, ja tolle kokoonpanolle on vähän vaikeaa sovittaa, että siellä välttämättä tarvittais se bassopuoli (orkesteri oli ilman vakiotuubaa)." (H1, johtaja.)

Haastattelija: Ei muuta, eikä koskaan harmita lähteä harjoituksiin?

"No ei, mä yritän pitää sen verran realistisen matalalla että... Ne on rasittavia tietysti nuo puhtaussasiat ja epätarkkuudet." (H1, johtaja.)

Haastattelija: Puhtaussasiat on aika hankalia. Kyllä ne on aika pitkälle soittajasta itsestään kiinni.

"Joo kyllähän sen huomaa, ettei kovin aktiivisesti kotona harjoitella. Sehän on puhallinsoittimien ongelma, että kotona jos kerrostalossa asuu, niin se ei ole lasten kuultavaa se harjoittelemineen." (H1, johtaja.)

"Juu sen arvaa, että se on orkesterin johtajalle eri tavalla kuin soittajalle, mulla ei kyllä tule mieleen mitään negatiivista, totta kai on pikkuisia harmistuksen aiheita, voi joskus tulla jostain asiasta, mutta ne on ohimeneviä ja pieniä. Kyllä se on huomattavasti plussan puolella se saldo." (H3, soittaja.)

"Ei mulla ainakaan muuta kuin jonkun äksyilyt jostakin, ne on aina sellaisia. Rahapula." (H5, soittaja.)

"Ei mulla ole muita negatiivisia kokemuksia, kerran eräs trumpettisti alkoi sanoa, että me ei osata soittaa, niin silloin mä vähän kuumenin. Taisin sullekin soittaa siitä. Me ollaan nykyään kavereita, mutta ei minusta soittajan pitäisi haukkua toisia soittajia, se on kapellimestarin asia. Mutta hän on hyvä soittamaan ja ehkä helposti sanoo asioita, erittäin mukava mies ja hauska. Muuten on vähän yleellistäkin, että on tällainen orkesteri." (H7, soittaja.)

Näiden lisäksi jo aiemmin mainittu omiin taitoihin liittyvä epävarmuus tai liian haastava materiaali voivat olla negatiivisia piirteitä, ainakin jos tunne noista on jatkuvaa.

5.3.7 Muut kulttuuriharrastukset

Kulttuuritoiminnan yhdistämistä hyvinvointiin ja terveyteen voidaan tarkastella esimerkiksi ennaltaehkäisevänä työnä (Liikanen, 2010, 27). Hyypän mukaan Uumajalainen tutkimus (1988) osoittaa, että kulttuurin harrastaminen pidentää elämää, varsinkin elokuvissa, konserteissa, museoissa ja näyttelyissä käyminen (Hyypä, 2002, 44). Tutkimukseni haastateltavat kertoivat harrastavansa kulttuuria satunnaisesti, omassa orkesterissa soittaminen tuntui riittävän monelle. Määrällisyyskin vaikuttaa terveyteen, eli mitä enemmän käy kulttuuritapahtumissa, sitä paremmat vaikutukset osallistumisella on hyvinvointiin. Kuitenkin voimakkaampi vaikutus on sillä, että tekee itse ja aktiivisesti osallistuu kulttuurin tuottamiseen (Mäntymäki, 2011, 18). Tässä mielessä haastateltavat olivat hyvässä asemassa. Luulen tosin, että monetkaan soittokuntalaiset eivät edes ajattele tekevänsä kulttuuria, vaikka toiminta onkin tavoitteellista. Harrastus on vain säännöllinen mukava meno (lainaus haastateltavalta) jossa pääsee soittamaan ja tapaamaan tuttuja. Se on, kuten aiemmin totesin, elämäntapa.

"Mä luulen, että jos nyt jäisin pois niin vasta sitten ymmärtäisin tämän arvon" (H7).

Konserteissa käynti oli kaikilla haastateltavillani yleisin kulttuuriharrastusmuoto, samoin teatterin mainitsivat lähes kaikki. Ne ovat varmaankin yleisimmät muodot elokuvien ohella,

harrastuspohjasta riippumatta.

”Joo kyllä kun aika riittää, niin käydään teattereissa ja konserteissa” (H4).

”En mä ole paljon... olen mä näissä mitä lähellä on ollut... swing- ja jazzkonserteissa” (H5).

”Satunnainen teatteri, satunnainen konsertti, kyllä ne on aika harvinaisia mulla” (H2).

”Kyllä se mulla on kanssa, musiikki on niin selvä ykkönen ja sitten tulee pitkä välimatka ja sitten tulee näitä satunnaisia kirjoja, ja kyllä mä vähän tuota maalaamista harrastin, kun vaimo sitä enemmänkin harrasti mutta se on kyllä jäänyt taka-alalle. Käyn konserteissa, kausikortti (Turun filharmoninen orkesteri) on ollut jo jonkin aikaa.” (H3.)

”Teatterissa mä käyn ainakin. Silloin tällöin, muutaman kerran vuodessa. Ja kyllä näitä, mitä nyt kunnantalollakin on, konsertteja ja jotain tällaisia. Ei paljon, mutta jonkin verran.” (H6.)

”Kun vaimo oli viikot vielä paikkakunnalla, niin kyllä meillä oli kausikorttikin, Helsingissä tarjonta on suurta, niin konserteissa kuin teatterissa ja oopperassakin välillä... Mutta musiikkiin liittyvää... ja lukemista tietenkkin.” (H7.)

”Joo teatteria ja konsertteja käyn kuuntelemassa nykyään, joskus keikallakin. Ja niin kuin sanoin, niin kuorotoimintaa.” (H1)

Haastattelija: Kumman koet läheisemmäksi: puhallinorkesterin vai kuoron?

”Kyllä mä tunnen tietysti, no joo, mä en ole armeijan kautta tullut, että mä olen siviilipuolen muusikko, että en mä oikeastaan ole puhallinorkestereissa ollut soittajana, että kun mä olin filharmoniaosastolla. Ja kuorotoiminta taas, aloitin sen kymmenen vuotta sitten täällä, heti kun tänne tulin. Ensimmäisenä laulajana ja sitten... ja laulan edelleenkin. Mutta sitten on pyydetty sinne johtamaan. Se on varsin kiintoisaa kyllä. Että jollakin tapaa se, että siellä on... en mä osaa sanoa kumpi on. Nyt on kiintoisaa, olen syksystä lähtien johtanut sellaista pientä sekakuoroa, jossa on kolme henkilöä stemmassaan, ja se on varsin kiintoisaa. Muut kuorot ovat mieskuoroja, ja niissä on ikärakenne kans, sama ongelma (kuin orkestereissa). ” (H1.)

6.3.8 Soittoharrastuksen vaikutukset hyvinvointiin

”Suomalainen yhteiskunta on vaurastunut, Mutta hyvinvointi lisääntyy vain rajallisesti aineellisen vaurauden myötä. Elämän laatua ja hyvinvointia etsitään ja löydetään itsensä toteuttamisesta, kokemuksista, taide-elämyksistä ja henkisestä rikkaudesta.” (Liikanen, 2010, 10.)

Kaikenlainen harrastustoiminta vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin. Mielenvirkistykseksi tai fyysisen

kunnon kohottamiseksi harrastus yleensä aloitetaankin. Myös edellisen kohdan kulttuuriharrastuksien koetaan nostavan psyykkistä hyvinvointia (Liikkanen & al., 2004, 129). Vaikka kulttuurin hyvinvointivaikutuksia on vaikeaa tutkia, koska niissä ei ole selviä syy-seuraussuhteita ja niiden vaikutukset näkyvät vasta pidemmällä aikavälillä (Saukkolin, 2012, 32), löysivät haastateltavat monia mielestään henkiseen hyvinvointiin vaikuttavia seikkoja. Vastaajat mainitsivat myös soittokuntaharrastuksen fyysiseen hyvinvointiin vaikuttavia puolia, jotka tosin olivat lähinnä välillisesti vaikuttavia: soittoharrastus vaatii esimerkiksi jatkuvaa fyysisen kunnon ylläpitoa.

"Joo molempia. Fyysistä ilman muuta, koska silloin tulee hengitettyä hyvin, muutenhan soitosta ei tulisi mitään. Että on se sillä tavalla fyysistä työtä. Ja jos jaksaa harjoitella, niin hyvinolontunteitahan tulee, onnistumisen elämyksiä ja huomaa, että tämä tuottaa tulosta." (H1.)

"Vaikuttaa. Huomattavasti."(H4.)

"Kyllä selkeästi" (H2).

"Molempiin" (H6).

"Samaa mieltä joo. Psyykkiseen erityisen paljon." (H7.)

"Fyysisestä en tiedä, mutta psyykinen puoli on kyllä... Kun joku kappale menee hyvin, niin siitä tulee sellanen euforinen tunne." (H5.)

"Sikäli fyysiseenkin, että on pakko muilla keinoin pitää kuntoa yllä, että jaksaa soittaa, sellainen välillinen vaikutus. Mutta soitto vaikuttaa suoraan psyykeeseen." (H4.)

"Kuntoa ainakin täytyy pitää yllä, että jaksaa puhalttaa. Ja sitten se, että sinä aikana kun täällä soittaa, jos on puolentoista tunnin harjoitukset ja ne on aika tiiviit, niin ei ehdi ajatella yhtään omia murheitaan. Jos ajattelee, soittaa väärin. Se on rentouttavaa, siinä on ne omat murheet pois. Tietenkin on se murhe, että pysyy tahdissa ja kohdallaan, mutta se on erilaista." (H6.)

Kuorotutkimuksista on saatu samankaltaisia vastauksia. Haastateltavista myös kuorolaulua harrastavat löysivätkin yhteisiä piirteitä molemmista.

Haastattelija: Mites kun puhaltaessa täytyy muistaa hengittäminen, niin entä verrattuna kuorotoimintaan?

"Sama asia, se on hyvin samantyylinen, toi mieskuorohan on hyvin samantyylinen kuin käyrätorvikvartetti soinniltaan siis. Että se mua kiinnostikin siinä. Sen takia mä lähdin tuohon kuorolauluun. Se muistuttaa sekä äänialaltaan että soinniltaan." (H1.)

Psyykkiseen terveyteen liittyviä seikkoja löytyi paljon. Vastauksissa näkyivät erityisesti tarpeiden tyydyttyminen ja sosiaalisuus: esimerkiksi onnistuneet esiintymiset, säännöllisyys, stressin lievitys, mielihyvä ja se, että vuorovaikutuksesta, luottamuksesta ja sosiaalisuudesta saa paljon energiaa.

"Joo, kyllä se kun se on säännöllinen, niin vaikuttaa mielenterveyteen, on joku selvä meno, ja vieläpä sellainen menopaikka, joka on mieluisa" (H7).

"Ilman muuta joo. Ei sitä muuten tekisi, sen ehkä huomaa parhaiten, kun oli työelämässä, niin oli vähän sitten stressiä, ja noin kun harjoitukseen lähti niin saattoi olla aika tukossa ja väsynyt, ja sitten kun tuli sieltä pois, niin oli huomattavasti pirteämpi." (H3.)

"Ja just tämä harjoitusten vetäminen esimerkiksi, niin onhan siinä sellaisia mielettömiä juttuja, että kun lähtee masentuneena töistä, mäkin olen tuottavassa ammatissa, ollut paha päivä ja viimeisillä voimilla kävelen rappuset ylös Nummen kouluun (harjoituspaikka) ja alkaa pyörimään sitten, miten Finnish rhapsody menee, mitkä tempot ja tämmöiset ja... Sitten kun sitä alkaa tekemään, niin sitten unohtuu kaikki muut, se on niin... ei muuta ole kuin nuotit edessä ja sitten lähtee ihan... se on tämä legendaarinen että: otan konjakit kun pääsen kotiin. Tulee niin hyvä olo ja fiilis. Aina se ei toteudu mutta..." (H2.)

Haastattelija: Siitä saa uskomattomasti energiaa.

"Kyllä saa. Silloin kun kaikki natsaa. Se on ihan sama kun konsertissa tai esiintymisessä, kun joku kappale on täysin hankskoissa, se tehdään just niin kuin on opetettu tekemään, se on eri, että mitkä palautteet tulee, mutta että se tehdään niin kuin on itse halunnut, niin se on se... se mistä saa valtavasti. Sitten tulee se pikkuinen piste i: n päälle jos joku tulee sanomaan, että se oli hyvä tulkinta, niin voi sitten kertoa harjoituksissa." (H2.)

Haastattelija: Entä fyysinen hyvinvointi?

"Kyllä se on enemmän tuo tunnepuoli" (H3).

"Joskus mulla oli kevätkonsertin jälkeen niin kuin, mä olin henkisesti tyhjentynyt. niin mä lähdin lenkille sen jälkeen, en tiedä. onko se sitä fysiikkaa sitten..." (H2)

Haastattelija: Purkaa sen latauksen.

"Niin, että kaikki tyhjäksi, purkaa ne energiat" (H2).

Sateilan tutkimuksen Puhkupillit-orkesterin soittajat pitivät hyvinvointikysymyksessä (Sateila 2010, 68) mielen virkistymistä ja ihmissuhteita yhtä merkittävänä. Omat haastateltavani toivat kaikki esille soiton piristävän vaikutuksen, mutta sosiaalisuutta ei kukaan maininnut ainakaan suoraan. Ehkä kysymys ymmärrettiin nimenomaan soittoa käsittelevänä tai sitten yhteisöllisyys kuului niin itsestään selvänä soittoharrastukseen, ettei sitä tarvinnut edes mainita. Sosiaalisilla suhteilla oli varmasti merkitystä, eihän kukaan viihtyisi epämieluisassa harrastusryhmässä, ja näin ollen hyvinvointivaikutuskin jäisi pieneksi. Myös aiempien kysymyksien perusteella soittokunnat olivat jossain määrin tärkeitä myös ihmissuhteiden kannalta, vaikka harjoituksissa keskityttiinkin ensisijaisesti soittamiseen. Erona Sateilan tutkimukseen oli jälleen orkesterien erilaisuus: opiskelijaorkesterissa sosiaalisilla suhteilla on ehkä suurempi merkitys, koska monet soittajista ovat vasta muuttaneet paikkakunnalle ja soittokunta saattaa olla ainoita paikkoja, joissa ollaan tekemisissä muiden kanssa. Tutkimukseni soittajat olivat asuneet paikkakunnalla jo vuosikausia, jotkut koko ikänsä, joten heidän sosiaalinen piirinsä oli varmasti laajentunut soittokunnan ulkopuolelle.

"Ja se riippuu siitä, että asutaan eri paikoissa kuitenkin, niin välimatka on sellainen, että ei olla sillai tekemisissä" (H5).

"Nykyään tuo puhelintekniikka on niin helppoa että... se edesauttaa paljon" (H4).

6 TULOSTEN TARKASTELU

"Yhteisöllisyys on myös kestävä kehitys, sillä kiinteät ja vahvat sosiaaliset suhteet auttavat ihmistä näkemään elämisessä ja työnteossa mielekkyyttä sekä ovat parhaimmillaan ehkäisemässä syrjäytymistä. Sosiaalisesti kestävässä yhteisössä luonteva eri sukupolvien välinen kanssakäyminen ja yhteistyö lisää yhteisvastuuta yhteisistä asioista, rikastaa jokaisen sosiaalista elämää ja vähentää vanhemman ikäpolven laitoshoidon tarvetta." (Halkola, Karvinen, 2007, 2.)

Haastattelun tulokset olivat hyvin samankaltaiset kuin Sateilan (2010). Erot koskivat esimerkiksi haastateltavieni ikärakennetta. Ikäerosta johtuen myös soittajien elämäntilanne oli varsin erilainen, mikä myös todennäköisesti aiheutti eroja tuloksissa. Vanhemmat soittajat olivat jo vuosia sitten asettuneet aloilleen, mikä aiheutti eroja esimerkiksi sosiaalisissa suhteissa ja kotiseudun merkityksessä. Opiskelijaorkesterissa monet soittajista olivat vasta muuttaneet opiskelupaikkakunnalle, ja siksi orkesterin merkitys sosiaalisten suhteiden luomisessa oli varmaankin merkittävämpi kuin muissa orkestereissa. Samasta syystä kauan paikkakunnalla asuneet kokivat soittokuntatoiminnan merkittävämmäksi kuntalentiteettinsä kannalta, olivathan monet haastateltavista syntyperäisiä asukkaita.

6.1 Yhteisöllisyys

Olen tarkastellut yhteisöllisyyden toteutumista soittokunnissa edellä kuvattujen yhteisöllisyyden kriteerien mukaan. Näitä kriteerejä ovat luottamus, vuorovaikutus, päämäärät ja arvot, kommunikointi sekä sosiaalisuus. Attraktioiden kriteerejä ovat lisäksi vastavuoroisuus, tarpeiden tyydyttyminen, samankaltaisuus ja täydentävyys.

6.1.1 Luottamus

Luottamuksen merkitys näkyi monissa vastauksissa. Se on tärkein yhteisöllisyyden kriteereistä: jos keskinäinen luottamus puuttuu, muutkaan kriteerit eivät voi toteutua. Vastauksissa se näkyi esimerkiksi yhteenkuuluvuuden tunteena ja siinä, että kaikki kokivat olevansa ryhmän täysivaltaisia jäseniä. Luottamuksen toteutumiselle oli olennaista hyväksytyksi tuleminen tunne. Yksilöt kelpasivat ryhmään omine vahvuuksineen ja heikkouksineen, ja johtajien pitää ottaa tämä huomioon esimerkiksi kappalevalinnoissa:

”Kyllä tämä johtajan homma on sellaista psykologin hommaa siinä mielessä, että joutuu katsomaan, miten kukin pärjää ja mitä voi vaatia. Toisilta voi vaatia enemmän kuin toisilta” (H4).

Vastauksissa näkyi myös luottamus johtajiin sekä heidän taitoihinsa ottaa kaikki soittajat tasapuolisesti huomioon.

Kaikki haastateltavat katsoivat ryhmänsä olevan avoin. Yhdessä orkesterissa oli myös ”selän takana tapahtuvaa puhetta”, mikä voi varmasti vähentää keskinäistä luottamusta. Informaation katsottiin myös kulkevan riittävän hyvin esimerkiksi internetin ansiosta. Näin kukaan ei jäänyt tärkeää tietoa vaille. Johtajien täytyy kuitenkin muistaa, että monilla, varsinkin vähän vanhemmilla soittajilla, ei välttämättä ole mahdollisuutta lukea sähköposteja tai käydä internetissä säännöllisesti, joten tärkeät tiedot täytyy olla myös kirjallisessa muodossa tai ne täytyy välittää puhelimitse.

Sosiaalisuus oli kolmanneksi tärkein vetovoimatekijä, mikä sekin kertoi luottamuksesta muihin soittajiin. Toimivan ryhmän luonteeseen kuuluu myös ennustettavuus. Se vähentää sosiaalisiin suhteisiin liittyvää satunnaisuutta ja kompleksisuutta. (Ruuskanen, 2001, 45). Sosiaalisella pääomalla katsotaan myös aina olevan jokin päämäärä, joka soittokuntien tapauksessa voi olla vaikkapa hyvinvoinnin lisääminen (Iisakka, 2010). Soittokuntaharrastuksen koettiin antavan paljon, esimerkiksi mielihyvää, energiaa ja onnistumisen elämyksiä.

6.1.2 Kommunikaatio ja vuorovaikutus

Ryhmää määriteltäessä olennaista on, että ryhmän jäsenet ovat toistensa kanssa vuorovaikutuksessa ja kommunikoivat keskenään. Soittajat katsoivat ryhmiensä olevan riittävän avoimia, jotta keskustelua voi syntyä. Tätä edesauttavaksi tekijäksi katsottiin orkesterien pieni koko (15- 25 henkeä), jolloin klikkiytymistä ei juuri päässyt tapahtumaan. Klikkiytymistä ehkäisi myös se, että harjoitusten katsottiin olevan ennen kaikkea soittamista varten. Soittokunnat olivat yhtä lukuun ottamatta maaseudulta.

”Maalla kaikki tuntevat toisensa.”(H4)

Myös tämä mahdollisesti edesauttoi kommunikointia, mutta siinä on myös ongelmansa: orkesterista voi tulla ulkopuolisilta suljettu yhteisö. Tämä seikka voi ennen pitkää näivettää orkesterin, kun

uusia soittajia ei enää tule. Koheesioltaan korkeiden ryhmien kohdalla näin voi käydä. Myös yhteistyössä muiden orkesterien kanssa oli eroja: joillakin orkestereista oli paljon yhteistoimintaa muiden kanssa, toisilla ei ollenkaan. Soittokunnista aktiivisimmalta vaikutti orkesteri, jolla oli myös eniten kontakteja muihin orkestereihin. He myös eniten korostivat soittokuntaharrastuksen sosiaalista puolta. Avoimimmillaan orkesteri onkin siis paitsi sisäisesti avoin, myös valmis yhteistyöhön muiden kanssa. Aiemmin mainittu luottamus näkyi tässäkin: luotetaan omiin taitoihin ja kansasoittajiin.

Vaikka kaikki soittokunnat olivatkin haastateltavien mielestä avoimia, jonkin verran kanssakäymiseen vaikuttivat esimerkiksi ikä ja instrumentti. Orkestereissa oltiin yleensä eniten tekemisissä samaa soitinta soittavien kanssa, istutaanhan orkesterissa soitinryhmittäin. Myös joissain vastauksissa esiin tullut mestari–kisälli -asenne näkyi tässä: taitavammat soittajat auttoivat kokemattomampia soittajatovereitaan. Ikä näkyi vuorovaikutuksessa laajemmin orkesterin sisällä: oltiin enemmän tekemisissä suunnilleen samanikäisten soittajien kanssa kuin esimerkiksi paljon nuorempien. Joissakin tapauksissa tätä pidetään negatiivisena seikkana:

"Sosiaalisesti kestävässä yhteisössä luonteva eri sukupolvien välinen kanssakäyminen ja yhteistyö lisää yhteisvastuuta yhteisistä asioista" (Halkola, Karvinen, 2007, 2).

Harrastepiireissä, sellaisissa kuten esimerkiksi soittokunnat, tämä on kuitenkin mielestäni luonnollista: samanikäisillä ihmisillä on samankaltaiset intressit ja elämäntilanne, joten heillä on ymmärrettävästi enemmän pohjaa kanssakäymiselle.

"Tietenkin voi sanoa sillä tavalla, että semmoisiin, jotka on vähän omaa ikäluokkaa ja sitten ovat olleet suurin piirtein yhtä kauan orkesterissa, niin on vähän enemmän kanssakäymistä orkesterin ulkopuolella kuin ihan uusimpien kanssa" (H3).

6.1.3 Päämäärät ja arvot

"Yhteisöllisiksi, jäsentensä sosiaalista pääomaa lisääviksi, ovat osoittautuneet sellaiset yhteisöt, joiden jäsenillä on yhteisiä arvoja ja normeja ja yhteisiä tarpeita ja päämääriä, joiden saavuttamiseen he yhdessä sitoutuvat" (Opetushallitus, 2011).

Soittokunnilla yhteisiä päämääriä olivat esimerkiksi mahdollisimman laadukas yhteissoitto sekä esiintymiset. Tärkeimmäksi attraktioksi soittokuntaharrastuksessa nousi soiton mahdollisimman hyvä lopputulos. Vastaukseen vaikutti ehkä se, että yli puolet haastatelluista toimi tai oli toiminut kapellimestarina. Kuitenkin myös soittajat pitivät tätä attraktiota melko tärkeänä. Vahvimpia tunne-elämyksiä soittokunnista saatiin juuri toimivasta yhteissoitosta, eräänlaisesta flow-ilmiöstä, jossa tavoite ja päämäärä ovat soittajille selvillä eikä ristiriitaisia vaatimuksia esiinny (Huusari, 2004, 19).

Esiintymisiä ei varsinaisesti pidetty tärkeänä vetovoimatekijänä, mutta niitä voidaan pitää orkesterien päämääränä: jonakin, johon hyvällä yhteissoitolla tähdätään. Edellä mainittu flow- ilmiö voi esiintyä myös konserttitilanteessa, joka esimerkiksi mieluisan kappalevalinnan kanssa voimistaa tunne- elämystä.

Yhteisöjen arvoina voivat olla myös kotiseutu ja ideologiat. Kotikunnan merkitys vaihteli suuresti soittokuntien välillä. Ymmärrettävästi eniten kotiseudulla oli merkitystä pienimmän kunnan soittokunnalle, koska kyseinen kunta oli kolme vuotta aiemmin liitetty osaksi läheistä kaupunkia. Enimmäkseen kotiseutua ei nähty varsinaisena arvona vaan lähinnä tahona, joka varmisti toiminnan jatkumisen esimerkiksi rahoittamalla.

Myös ideologioihin suhtauduttiin varauksella. Parhaaksi nähtiin tilanne, jossa soittokunta oli itsenäinen rekisteröity yhdistys tai jossa se oli esimerkiksi kansalaisopiston kaltaisen, aatteilta vapaan toimijan, opintopiirinä. Voimakkaiden ideologioiden, esimerkiksi työväenliikkeen, katsottiin karsivan uusia soittajia, vaikka soittokunnan ohjelmiston ei katsottu kovin työväenhenkistä olevankaan. Soittokuntaharrastuksen alkuaikoina orkesterit usein perustettiin juuri jonkin yhdistyksen nimissä, mutta jo silloin suuri osa soittajista oli mukana ennen kaikkea soittamisen takia (Jalkanen & Kurkela, 2003, 142).

6.1.4 Sosiaalisuus

Ihminen on sosiaalinen olento ja tarvitsee kyvyn luoda ihmissuhteita. Haastatteluissa sosiaalisuutta, eli kanssakäymistä muiden kanssa, korostivat enemmän soittajat kuin johtajat. Orkesterin johtajat ovat jo harjoituksissakin muista erillään, ja jotkut ottivat johtamisen ennen kaikkea työnä. Ehkä johtajan onkin hyvä olla erillään ja ”puolueeton”, sillä hänen tuttavallinen kanssakäymisensä soittajien kanssa voidaan tulkita asettumiseksi jonkun muusikon tai jonkin soitinryhmän puolelle. Haastattelun monissa vastauksissa kuului pieni epävarmuus esimerkiksi omista taidoista, ja tämä tunne voi lisääntyä, jos epäilee johtajan olevan ”parempien” soittajien puolella. Kaikki haastateltavat, myös johtajat, painottivat sitä, että kaikki ovat toistensa kanssa tekemisissä.

Vaikka harrastuksen sosiaalista puolta pidettiin tärkeänä, kaikki vastaajat kävivät harjoituksissa ensisijaisesti soittamassa. Muihin soittajiin tutustuttiin paremmin joko tauoilla tai esiintymismatkoilla. Yhtyesoiton ja sosiaalisuuden katsottiinkin olevan yhtä tärkeitä, yhteisöllisyyden ja viihtyvyyden katsottiin myös kuuluvan toimivaan yhtyesoittoon:

”Taso laskee molemmissa, jos jommassakummassa” (H5).

Soittajat olivat orkesterien ulkopuolella toistensa kanssa tekemisissä vaihtelevasti. Monet orkestereista olivat melko laajalta alueelta, mikä osaltaan esti säännölliset tapaamiset. Orkestereilla saattoi olla jonkin verran vuosittaisia tapaamisia, kuten esimerkiksi joulujuhlat tai risteily, muuten tavattiin satunnaisesti, esimerkiksi työasioissa.

Orkesterilaisten aatemaailmalla, työmarkkina-asemalla tai sukupuolella ei ollut haasteltavien mukaan erityistä merkitystä, vaan mahdollisimman laajapohjaisella taustalla katsottiin olevan vain positiivista vaikutusta orkesterin toimintaan. Taustan katsottiin laajentuneen vasta viime aikoina, ja naisia oli tullut mukaan ennen varsin miesvaltaiseen yhteisöön noin 10–15 vuotta sitten. Tilastokeskuksen mukaan soittoharrastuksen suosio on pysynyt samana viimeiset kaksikymmentä vuotta, ja yli 25-vuotiaista miesten osuus on vähän suurempi (Harala, 2011). Mistä tämä muutos sitten johtuu? Ehkä naiset ovat alkaneet vasta viime vuosina soittaa orkesterisoittimia esimerkiksi pianon sijaan. Toinen muutos, jonka johtajat huomasivat, oli soittajien musiikkiopistotaustan lisääntyminen. Lähes kaikilla uudemmilla soittajilla oli jo jonkin verran musiikkialan koulutusta. Nämä seikat saattavat liittyä toisiinsa, sillä ennen, kun orkesterit vielä olivat vielä miesvaltaisia,

soittotaito karttui vasta orkesteriin liittymisen myötä: ”Suurin osa oli kyllä varmaan niin kuin pystymetsästä” (H3). Myös soittajien muu koulutustaso oli noussut ainakin joissain orkestereissa.

6.2 Attraktiot

Attraktioita eli vetovoimatekijöitä määrittävät pitkälti samat kriteerit kuin yhteisöllisyyttäkin. Niiden lisäksi kriteereihin kuuluvat myös vastavuoroisuus, tarpeiden tyydyttäminen, samankaltaisuus ja täydentävyys.

Koheesiolla tarkoitetaan sosiologiassa ryhmän jäsenten välistä yhteenkuuluvuutta: mitä voimakkaammat attraktiot, sitä suurempi koheesio. Tästä syystä vetovoimatekijöidenkin kriteerit vaikuttavat yhteisöllisyyteen.

6.2.1 Vastavuoroisuus

Vastavuoroisuuden periaatteena on yksilön saama vastine omalle panokselleen yhteisössä. Soittokunnissa ja muissa harrasteyhteisöissä ei ole kyse taloudellisista voitoista, vaan lähinnä sosiaalisen pääoman karttumisesta. Ryhmiin voidaan liittyä myös statuksen vuoksi, mutta ainakaan tässä haastattelussa kukaan ei maininnut sitä syyksi liittymiselle.

Selkeimmin vastavuoroisuus näkyi esimerkiksi eräänlaisessa mestari–kisälli -asenteessa, jossa kokeneemmat soittajat auttoivat ja neuvoivat uudempia:

”Tarmo antoi vielä sellaista alkeiskoulutustakin sitten vielä siinä alkuvaiheessa varmaan ainakin vuoden verran, antoi ihan viikottain” (H3).

Johtajat myös usein kouluttivat seuraajansa siten, että uusi ja vanha johtaja työskentelivät aluksi yhdessä. Henkinen hyvinvointi oli myös kaikkien mainitsema anti. Vastavuoroisuusteorian piirre on, että yksilö antaessaan oman panoksensa yhteisölle saa myös jotain takaisin (Rossi 2012). Kaikki haastateltavat mainitsivat olevansa ns. ”saamapuolella” eli kokivat saavansa orkesterista enemmän kuin antoivat.

6.2.2 Tarpeiden tyydyttyminen

Harrasteryhmät, niin soittokunnat kuin muutkin, vastaavat ennen muuta sosiaalsiin tarpeisiin. Vaikka orkesteriharjoituksissa käytiin ensisijaisesti soittamassa, oli sosiaalisilla suhteilla silti suuri merkitys:

"Itse soittaminen, siellä porukassa mukana oleminen on se ykkönen, mutta hyvin tärkeä on myös tämä sosiaalinen puoli. Tapaa ne samat ihmiset ja sitten vähän uuttakin kasvoa tulee aina" (H3).

Muiden ihmisten säännöllistä tapaamista pidettiin tärkeänä, ja haastateltavat pitivät myös soittokuntia enimmäkseen tärkeimpänä harrastuksena. Väliaikainen poisjääminen esimerkiksi sairastelun takia koettiin ulkopuolisuuden tunteena.

Myös positiivinen ja kannustava asenne muilta koettiin palkitsevana. Toisten hyväksynnän saaminen onkin yksi yhteisöllisyyden piirteistä.

"... ja välillä vähän kehuttiinkin, että saatkin hyvin irti..." (H4).

Hyväksyntä voi tulla myös ulkopuolelta, esimerkiksi esiintymisen jälkeen tulevana positiivisena palautteena. Tätä pitivät tärkeänä sekä johtajat että soittajat. Yhteisöllisyyden kannalta ryhmän sisäinen palaute on kuitenkin tärkeämpää, kun taas ulkopuolelta tuleva palaute toimii erilaisena motivaation lähteenä: ulkopuolinen hyväksyntä perustelee orkesterin olemassaolon.

Osa johtajista piti taiteellisen johtajan roolia itselleen tärkeänä. Yksinvaltiutta ei kukaan kaivannut, sillä kaikki ottivat vastaan esimerkiksi ohjelmistoehdotuksia, mutta auktoriteettina oleminen oli selvästi osalle tärkeää. Haastattelun orkesterien toiminta on melko pienimuotoista eikä siksi erityisiä toimikuntia ehkä tarvita. Tällöin ei myöskään työtaakka kasva taiteellisella johtajalla liian suureksi. On ymmärrettävää, että johtaja haluaa tehdä ohjelmasta mieleisen itselleen ja soittajille. Ohjelmiston on oltava soittajille myös riittävän haastava.

6.2.3 Samankaltaisuus ja täydentävyys

Haastatteluissa ei pidetty soittajien homogeenisyyttä tärkeänä vaan korostettiin laaja-alaisen soittajataustan merkitystä:

"... se on mielestäni erinomaisen suuri asia, että siellä on professori ja maalari tasavertaisena" (H7)

Sama koski myös soittajien sukupuolijakaumaa: soittokuntiin on vasta viimeisten viidentoista vuoden aikana tullut naissoittajia, ja tutkimuksen aikoihin heitä oli orkestereissa noin kolmasosa. Haastateltavat uskoivat myös eri-ikäisten ja eritaustaisten soittajien muodostaman orkesterin vetävän uusia tulokkaita puoleensa paremmin kuin yksipuolisen soittajiston.

"Se on hiukan vaara, jos tänne tulee joku nuori ja täällä olisi vain iäkkäämpiä ihmisiä, niin sitä voisi vähän vierastaa" (H7)

Näin ollen täydentävyys oli suurempi vetovoimatekijä kuin samankaltaisuus: jokainen antoi taitonsa orkesterin käyttöön.

Samankaltaisuus näkyi lähinnä asenteessa: soittokuntatoiminta katsottiin tärkeäksi. Se on elämäntapa, jota ei monikaan soittajista pohdi, vaan tämä harrastus kuuluu viikkorytmiin niin kuin saunavuoro tai lottoarvonta. Ulkoisesti samankaltaisuus näkyi yhtenäisenä esiintymisasuna. Nykyään sen merkitys on vain seremoniallinen ja huolitellun vaikutuksen antava, mutta ennen sillä on saatu myös soittajien erilaiset sosiaaliset taustat piilotettua. Konfirmistisuutta eli yhdenmukaisuutta ei soittokunnissa tämän enempää ole, koska yhteisellä ideologiallaakaan, esimerkiksi poliittisella tai uskonnollisella, ei nähty olevan positiivista vaikutusta.

6.3 Individualismi ja kollektivismi

Käsittelen individualismia ja kollektivismia lyhyesti, koska ne kertovat myös yhteisöistä ja niiden toiminnasta. Individualismissa yksilöt ovat vastuussa teoistaan ja näkevät itsensä vapaina ja riippumattomina. Individualismissa on tärkeää voida toteuttaa omaa yksilöllisyyttään. Kollektivismissa puolestaan yhteisöä korostetaan yksilön kustannuksella, ja yhteisöt määrittävät norminsa ja jäseniensä velvollisuudet. Soittokunnissa esiintyy piirteitä sekä individualismista että kollektiivisuudesta.

Individualistisia piirteitä oli orkestereissa jonkin verran enemmän kuin vaikka kollektivistisina yhteisöinä pidettävissä kuoroissa. Orkesterissa joka stemmaa soitti käytännössä korkeintaan kaksi soittajaa, ja näin individualismiin kuuluva vastuu omasta toiminnasta kasvoi. Uutta materiaalia hankittiin säännöllisesti eikä jääty muistelemaan ”vanhoja hyviä aikoja”. Koko ajan kehittymällä toiminta pidettiin mielekkäänä soittajille. Soittokuntien harjoituksissa käytiinkin ensisijaisesti soittamassa. Sosiaaliset suhteet tulivat tärkeysjärjestyksessä vasta hyvän lopputuloksen ja yhtyesoiton jälkeen kolmantena. Kaikki kokivat olevansa myös yhteisön täysivaltaisia jäseniä, ja heillä oli mahdollisuus vaikuttaa kokonaisuuteen. Kaikkien mielipiteitä kuunneltiin, vaikka johtaja tekikin ainakin taiteelliseen työhön liittyvät päätökset. Kaikkia myös arvostettiin, eikä soittajien aatemaailmalla, sosiaalisilla taustoilla tai sukupuolella ollut merkitystä.

Kollektivististä näkemystä edusti esimerkiksi yhteisön asettama päämäärä eli soiva lopputulos. Sitä pidettiin haastattelussa tärkeimpänä attraktiona. Sitä voidaan ajatella myös yhteisenä arvona, jossa kaikki sitoutuvat orkesteritoimintaan ja sen tavoitteisiin asettaen yhteisön yksilön edelle. Ulkoisesti kollektiivisuutta korostettiin yhteisellä asulla joka ”poistaa” yksilölliset piirteet.

6.4 Hyvinvointi

Jos orkesteriin liittymiseen vaikuttavat tekijät olivat luonteeltaan kollektivistisia, niin harrastuksesta johtuvat hyvinvointitekijät olivat individualistisempia. Harrastuksena soittokuntatoiminnan katsottiin vaikuttavan ensisijaisesti psyykkiseen hyvinvointiin, mutta myös välillisesti fyysiseen kuntoon: itsestään ja kunnostaan oli pidettävä huolta, jotta jaksaisi soittaa. Psyykkisiä hyvinvointivaikutuksia olivat esimerkiksi stressin lievitys, energian saanti sekä säännöllisestä tuttuun tapaamisesta aiheutuva mielihyvä ja virkistyminen.

Mäntymäen tutkimuksessa haastateltavat toivat esille monia hyvinvointia lisääviä seikkoja. He saivat ryhmästä turvaa, omien rajojen taju selkeytyi ja elämänilo lisääntyi (Mäntymäki, 2011, 30-32). Omien rajojen tajuaminen auttoi haastateltavia myös havaitsemaan nopean oppimisen kyvyn, ja se toi esiin taidon laajentaa omaa osaamista harjoittelemalla, ja näin haastateltavien itsetunto koheni. Elämänilon lisääntyminen näkyi myös fyysisessä terveydessä: haastateltavat pitivät säännöllistä mielekästä tekemistä syynä siihen, että he olivat projektin aikana sairastelleet vähemmän. Musiikkielämyksen tuottamat endorfiinit lisäävät hyvänolon tunnetta ja ovatkin paitsi

psykkinen, myös fysiologinen ilmiö. Jo 1800-luvulla havaittiin, että musiikki vaikuttaa esimerkiksi verenpaineeseen ja aineenvaihduntaan. Myöhemmin on huomattu vaikutusta esimerkiksi pulssiin, lihasjännitykseen ja hengitykseen. Mäntymäen havaitsemat lopputulokset näkyivät myös omassa tutkimuksessani, varsinkin ryhmän turva ja elämänilo. Omat rajat ja niiden hyväksyminen näkyivät ehkä siten, että omat taidot uskallettiin ja haluttiin antaa ryhmän käyttöön yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Terveyttä heikentäviä seikkoja ei orkesteriharrastuksesta löydetty. Monet ammattimuusikoita vaivaavat fyysiset ongelmat vaativat varmaankin aktiivisempaa, päivittäistä soittoa.

6.5 Ryhmäteoria

Saloviidan (2006) mainitsemat neljä toimivan ryhmän kriteeriä toteutuivat soittokunnissa. Soittajat olivat suorassa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja kaikki osallistuivat aktiivisesti toimintaan. Kaikki myös kantoivat vastuun lopputuloksesta ja olivat siis positiivisessa keskinäisriippuvuussuhteessa, jotta tuo päämäärä saattoi toteutua.

Puhallinorkestereissa oli piirteitä useammastakin ryhmäteoriasta. Selkeimmin yhteisöissä oli piirteitä vastavuoroisuus- ja vahvistusteoriasta. Vastavuoroisuusteoria on luonteeltaan kollektivistinen: yksilö saa jotain ryhmältä antamalla oman panoksensa ryhmän käyttöön. Soittokunnissa soittajat antoivat aikaansa ja soittotaitonsa yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Vastavuoroisuusteoria on luonteeltaan pyyteetöntä: siitä ei oleteta saatavan mitään taloudellista tai sosiaalista hyötyä, esimerkiksi statuksen nousua.

Vahvistusteorialla on enemmän individualistinen pohja: siinä muiden hyväksyntä koetaan palkitsevana. Ryhmän kannustava asenne ja positiivinen palaute ovat tärkeitä tämän teorian kannalta. Tästäkään ei ole taloudellista tai muuta hyötyä yksilölle, mutta yhtä pyyteetöntä se ei ole kuin vastavuoroisuusteoria. Esimerkiksi onnistuneen konsertin jälkeen osa kunniaista kuuluu soittajalle: orkesteri piti hyvän konsertin, joten minäkin olen hyvä.

7 PÄÄTÄNTÖ

Tutkimustuloksista voi päätellä, että yhteisöllisyyden tunne on merkityksellistä orkesteritoiminnassa. Eroja rinnakkaistutkimuksiin, lähinnä Sateilan (2010) Puhkupillit-tutkimukseen ja Louhivuoren (2005) kuorotutkimukseen, kuitenkin on. Vaikka sosiaalisuuden merkitystä korostettiin, kävivät soittajat kuitenkin ensisijaisesti soittamassa ja vasta toissijaisesti tapaamassa muita. Erot Puhkupillit-orkesteriin selittyvät esimerkiksi orkesterien erilaisuudella. Puhkupillit on opiskelijaorkesteri, jossa suuri osa soittajista oli vasta muuttanut opiskelupaikkakunnalle, ja orkesterin kautta solmittiin uusia tuttavuuksia varsin helposti. Tutkimukseni harrastajat ovat paitsi soittaneet orkestereissaan jopa kymmeniä vuosia, myös asuneet kyseisillä paikkakunnilla jo pitkään, ja heidän sosiaalinen piirinsä on laaja jo ilman orkesteriakin. Sateila mainitsee myös opiskelijaorkesteritoimintaan olennaisesti kuuluvan vilkkaan sosiaalisen elämän, joka ei suoranaisesti kuulu soittokuntaan (Sateila, 2010, 73). Vaikka vanhemmilla harrastajaorkestereilla oli jonkin verran toimintaa myös harjoitusten ulkopuolella, oli se kuitenkin huomattavasti vähäisempää kuin Puhkupilleillä.

Soittokuntaa voisikin luonnehtia elämäntavaksi, johon on vähitellen kasvettu kiinni. Tuskin monikaan soittaja tietoisesti mieltää toimintaa itselleen tärkeäksi, mutta haastateltavat mainitsivat todennäköisesti ymmärtävänsä orkesterin arvon itselleen siinä vaiheessa, kun ovat - vaikka vain väliaikaisesti - jääneet pois aktiivitoiminnasta esimerkiksi sairastelun takia.

Orkestereihin liittyvät vetovoimatekijät olivat kaikilla samankaltaiset. Tärkeimpiä olivat yhtyesoitto ja pyrkiminen mahdollisimman hyvään lopputulokseen. Attraktiot olivat luonteeltaan kollektivistisia: individualistisemmat seikat, kuten soittotaidon kehittyminen tai esiintymisvarmuuden saaminen, eivät olleet haastateltaville erityisen tärkeitä. Kollektivistisuuteen viittasi myös yhteinen, ryhmän asettama päämäärä.

Harrastajasoittokunnat olivat yhteisönä melko vahvoja ja soittajien ja johtajien välinen luottamus oli selvästi havaittavissa. Johtajat kokivat työnsä helpottuvan, koska yhteisöillä oli samanlaiset arvot ja soittajat luottivat johtajien kykyyn huomioida erilaiset yhteisön jäsenet esimerkiksi soittotaidon vaihtelevuuden osalta. Soittajien keskinäinen luottamus näkyi toisten taitojen arvostamisena ja siinä, että omat taidot uskallettiin myös tuoda esiin, vaikka joissakin vastauksissa niitä

vähäteltiin. Luottamusta vähensi selän takana tapahtuva kommentointi, jonka monet kokivat ikäväksi.

Orkesteriharrastuksen hyvinvointitekijät tulivat selkeästi esille. Enemmän vaikutusta sillä oli psyykkiseen terveyteen: harrastus antoi energiaa ja lievitti stressiä, ja lisäksi säännöllinen, mieluisa meno lisäsi myös henkistä hyvinvointia, vaikka vain osan viikkoa yksin asuville. Fyysinen terveys lisääntyi lähinnä välillisesti, tosin harrastuksesta saatu mielihyvä saattaa lisätä ihmisen vastustuskykyä (Mäntymäki, 2011, 32).

Harrastajasoittokunnat voivat tällä hetkellä melko hyvin. Orkesterien sisäinen luottamus on vahva, ja soittajat jakavat yhteisen päämäärän. Vaikka soittaminen onkin tärkein tekijä, myös sosiaaliset tekijät nousivat haastatteluissa merkittäviksi. Ainoa haastattelussa ilmennyt merkittävä huoli liittyy toiminnan jatkumiseen, kun soittajisto ikääntyy ja uusia, nuorempia soittajia tulee enää harvemmin mukaan. Varsinkin soittokuntia perustettaessa vahvoilla paikallisilla vaikuttajilla oli suuri merkitys. Tällaisia vaikuttajia olivat esimerkiksi opettajat, jotka kokivat soittokuntatyön merkittäväksi. Taloudellisesti työ ei kannattanut, mutta sillä katsottiin olevan merkitystä kuntien musiikkielämälle ja soittajille yhteisönä. Mistä löytyy uusia soittokuntatoimintaa ylläpitäviä toimijoita, kun nykyiset orkesterinjohtajat ja soittajat alkavat ”jäädä eläkkeelle”? Lisätutkimusta voisikin ehkä tehdä niistä keinoista, joilla soittokunnat aikovat selvitä eteenpäin.

LÄHDELUETTELO

- Alasuutari, P. (1993). *Laadullinen tutkimus*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Allardt, E. (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Helsinki: WSOY
- Dasilva, F. , Blasi, A. & Dees, D.(1984). *The sociology of music*. University of Notre Dame press
- Halkola, T. & Karvinen, K. (2007). *Opettajan mahdollisuudet työyhteisön ja yhteisöllisyyden kehittäjänä*. Tampereen AMK lopputyö
- Huusari, A. (2004). *Mikä meitä soitattaa ja laulattaa?* Tampereen yliopisto: Pro gradu tutkielma.
- Hyypä, M. (2002). *Elinvoimaa yhteisöstä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jalkanen, P. & Kurkela, V. (2003). *Suomen musiikin historia- populaarimusiikki*. Porvoo: WSOY.
- Lappalainen, A. (2011). *Olen ylpeä puhallinorkkataustastani: Rantasalmen puhallinorkesteri 1979-2009*. Jyväskylän yliopisto: Pro gradu – tutkielma.
- Lehtonen, H. (1990). *Yhteisö*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Liikanen, H. (2010). *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia*. Opetusministeriön julkaisu.
- Liikkanen, M. & Hanifi, R. & Hannula, U. (toim.) (2004). *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä*. Helsinki: Edita Prima oy.
- Louhivuori, J., Salminen, V. & Lebaka, E. (2005). *Singing Together - A Cross-cultural Approach to the Meaning of Choirs as a Community*. In P. Campbell, J. Drummond, P. Dunbar-Hall, K. Howard, H. Schippers & T. Wiggins (Eds.), *Cultural Diversity in Music Education*. Brisbane: Australian Academic Press.
- Länne, M. (2004). *Kotiseudulle ja muita Lietolaisia säveleitä*. Turun AMK: n lopputyö.
- Metsämuuronen, J. (2001). *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Metodologia- sarja 4. Viro: International methelp ky.

- Mäntymäki, M. (2011). *Taviksesta tähdeksi. hair- musikaaliin osallistuvien naisten hyvinvointikokemuksia*. Turun AMK: Sosiaalian opinnäytetyö.
- Perttula, J. & Latomaa, T. (2009). *Kokemuksen tutkimus*. Tampere: Juvenes print
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone*. New York: Simon & Schuster
- Rauhala, L. (2005). *Ihminen kulttuurissa- kulttuuri ihmisessä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ruuskanen, P. (2001). *Sosiaalinen pääoma- käsitteet, suuntaukset ja mekanismit*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Oy Nord print ab.
- Saloviita, T. (2006). *Yhteistoiminnallinen oppiminen ja osallistuva kasvatus*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sateila, M. (2010). *Melko onnellinen puhallinorkesteri- tapaustutkimus Jyväskylän yliopiston puhallinorkesterista*. Jyväskylän yliopisto: Pro gradu-tutkielma.
- Saukkolin, J. (2012). *Kulttuuri tekee hyvää*. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Triandis, H. & Suh, E. (2002). *Cultural influences on personality*. Department of psychology. University of Illinois: Annual reviews
- Tolvas, I. (toim.).(1990). *Turun soitannollinen seura 200 vuotta*. Turku: Kirjapaino pika oy.
- Tönnies, F. (1974). *Community and association*. London: International library of sociology.
- Vuorela, S. (2005). *Haastattelumenetelmät*. Ovaska, S., Aula, A. & Majaranta, P. (toim.) . Tampereen yliopisto: Tietojenkäsittelytieteiden laitos

www- dokumentit:

- Claremont gaduate university (2012). *Mihaly Csikzentmihaly*. (verkkojulkaisu) Saatavissa www.cgu.edu/pages/1871.asp Viitattu 10.5. 2012
- Gronow, P. (2004). *Suomalaisen populaarimusiikin lapsuusvuodet*. (verkkojulkaisu) Saatavissa www.pomus.net Viitattu 1.5.2012
- Harala, R. (2011). *Ajankäyttötutkimus 2009- kulttuuriharrastukset*. Tilastokeskus. (verkkojulkaisu). Saatavissa www.stat.fi/tilastot/elinolot/ajankäyttötutkimus/2009 Viitattu 28.4.2012

Iisakka, L. (2010). *Mitä sosiaalinen pääoma on?* Tilastokeskus. (verkkojulkaisu). Saatavissa www.stat.fi/sosiaalinenpääoma. Viitattu 28.4.2012.

Kapanen, A. *Sosiaalipsykologia*. (verkkojulkaisu). Saatavissa kotiweb.kotiportti.fi/antti.kapanen/psy5.html

Kankainen, T. 2009. *Robert D. Putnam- sosiaalisen hyvinvoinnin puolestapuhuja*. (verkkojulkaisu) Jyväskylän yliopisto. Saatavilla www.kans.jyu.fi/.../robert-d-putnam-2013-sosiaalisen-paaoman-puolestapuhuja. Viitattu 28.4. 2012

Korhonen, A. (2003). *Luku 11: Tutkimuksen luotettavuus*. (verkkojulkaisu) Oulun yliopiston kirjasto Saatavissa herkules oulu.fi/isbn9514271912/html/c2388.html. Viitattu 28.4. 2012

Manka, M., Kaikkonen, M. ja Nuutinen, S. (2007). *Hyvinvointia työyhteisöön*. (verkkojulkaisu). Saatavissa www.uta.fi/laitokset/kkk/synergos/projektit/tyhy/yhteisollisyys Viitattu 1.5. 2012

Melin, H. ja Roine, M. (2008). Avoin yliopisto, *sosiologian peruskurssi* (verkkojulkaisu). Saatavissa www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiologia/luku3.html Viitattu 1.5. 2012

Opetushallitus (2011). *Yhteisöllisyys lukiossa*. (verkkojulkaisu). Saatavissa www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/teemat/yhteisollisuus_lukiossa. Viitattu 28.4. 2012

Rossi, J. (2012). *Psyykinen toiminta, oppiminen ja vuorovaikutus*. (verkkojulkaisu). Saatavissa www.personal.inet.fi/koti/rossi/ps1m.html viitattu 27.4. 2012

www.sulasol.fi

www.turunkonservatorio.fi

LIITE 1: Haastattelukysymykset

TAUSTA

1. Kuinka kauan olet soittanut orkesterissa / johtanut orkesteria?
2. Miksi aloitit soittoharrastuksen?
3. Kapellimestari: Jos olet tullut orkesterin riveistä, miksi?
4. Onko muita harrastuksia?
 - 4.1. Ovatko ne tärkeämpiä?
 - 4.2. Jos orkesteri on tärkein, niin miksi?
5. Harrastatko muuta kulttuuria? (Käykö konserteissa, teatterissa tms.)

ATTRAKTIOT

6. Mikä sai sinut liittymään tähän orkesteriin?

Mikä sai jäämään?
7. Soitatko myös muissa orkestereissa?
8. Minkä/mitkä koet tärkeiksi (kolme tärkeintä paremmuusjärjestykseen)

Yhtyesoitto

Soittotaidon kehittyminen

Itsevarmuuden lisääntyminen

Soiton mahdollisimman hyvä lopputulos

Sosiaalisuus

Ryhmään kuuluminen

Esiintymiset

Jokin muu

9. Koetko vahvoja tunne-elämyksiä orkesteritoiminnassa?

Esim. esiintymiset, flow-ilmiö, konsertin kuunteleminen

10. Onko kotikunnalla merkitystä harrastuksellesi?

10.1. Miten turkulaisena / lietolaisena/ lappilaisena/ noustelaisena koet orkesterin?

10.2. Entä itsellesi?

11. Onko orkesterilla ideologista taustaa?

11.1. Vaikuttaako se?

YHTEISÖLLISYYS

12. Onko soittajien sosiaalisella taustalla merkitystä?

12.1. Onko se muuttunut vuosien myötä?

12.2. Vaikuttaako se?

13. Mikä on orkesterin sukupuolijakauma ja onko sillä merkitystä?

14. Tutustutko helposti orkesterin muihin soittajiin vai keskitytkö vain omaan soittoon?

15. Tutustutko vain saman instrumentin soittajiin vai kaikkiin?

16. Oletko yhteydessä muihin soittajiin myös orkesterin ulkopuolella?

17. Millaisena näet oman roolisi orkesterissa?

18. Koetko olevasi ryhmän täysivaltainen jäsen?

19. Onko orkesteri mielestäsi riittävän avoin yhteisö, puhutaanko asiat avoimesti?

20. Teettekö yhteistyötä muiden orkesterien kanssa?

20.1. Pitäisikö yhteistyötä olla enemmän/ vähemmän?

21. Harrastatko muuta kulttuuria? (Käykö konserteissa, teatterissa tms.)

22. Onko orkesterista negatiivisia kokemuksia?

23. Koetko soittamisen vaikuttavan hyvinvointiisi?

Miten?

LIITE 2: Tärkeimmät attraktiot soittokuntatoiminnassa

Mitkä seikat koet tärkeiksi soittokuntatoiminnassa?

(kolme seikkaa tärkeysjärjestykseen)

1. Yhtyesoitto
2. Soittotaidon kehittyminen
3. Itsevarmuuden lisääntyminen
4. Soiton mahdollisimman hyvä lopputulos
5. Sosiaalisuus
6. Ryhmään kuuluminen
7. Esiintymiset
8. Jokin muu seikka, mikä?